

БЕЛА ХАМВАШ

СТО КЊИГА

Превод и појовор
САВА БАБИЋ

Хамваш из целокупног људског дела, забележеног или написаног, бира оне књиге које би морале да буду темељ и данашњег интензивног живота. Опет од Индије до Европе, само сада комплетна дела, било да су сачувана без ознаке аутора, било да су ствараоци знани. Од најстаријих времена па до половине 20. века. Избор је ограничен на сто књига, а у том броју морају се наћи најзначајнија дела. Тежак и одговоран посао. И пре Хамваша је било покушаја да се сачини такав списак, али је Хамваш, велики зналац светске баштине, направио избор који покрива огромно време живота и стваралаштва човечанства, као и укупан простор наше Земље.

И сам Хамваш није сасвим убеђен да ли ће његов избор бити прихватљив за све, али мисли да већина предложених књига ипак једнодушно задовољава и најстроже критеријуме народа и култура. Реч је само о преведеним делима са других језика и из других култура. Нација која би остварила овакав издавачки пројекат, могла би мирне душе рећи да су јој доступна најбоља дела целог света.

У Дневнику из 1948. године када интензивно припрема ове пројекте, Хамваш бележи: „Учио сам ботанику, али нисам постао ботаничар: познајем растиње, па тако уживам без зависти, пристрасности, али свесно – учио сам зоологију, минералологију – учио сам музику, сликарство – познајем их, али нисам музичар ни сликар, па зато без пристрасности могу да им се дивим – сада још треба да се одвикнем од писања како бих без пристрасности, без интереса могао да уживам и у поезији“. Хамвашу је идеал онај читалац који ће узети у руке најбоља дела светске књижевности, зато му он и предлаже пројекат од сто књига.

Ако погледамо шта смо ми до сада остварили, није тешко закључити да смо трећину књига с овога списка превели и објавили; друга трећина је делимично преведена, али би тај посао данас требало урадити боље и допунити га; трећа трећина нас тек чека. Било би славно подухватити се објављивања сто преведених књига из целог света, с разних језика и из разнородних култура.

Сава Бабић

ДЕЛА БЕЛЕ ХАМВАША

у преводу
Саве Бабића

20

Наслов оригинала:
Hamvas Béla
SZÁZ KÖNYV

БЕЛА ХАМВАШ

СТО КЊИГА

Превод с мађарској и њојовор
САВА БАБИЋ

СЛОВА
ТАРДИС, Београд

Задатак је да се спасе стотину књига. Свеједно је да ли из опседнутог града, или из опседнутог света. Таквих стотину књига с којима би се, ако би нестале све остале књиге, углавном могла успоставити књижевна линија човечанства.

Овом приликом није реч о томе да неко сачини каталог лектире за путовање, или да се из разбидбриге понесе на „пусто острво” сто својих омиљених писаца, него о томе да се приберу таква дела која је већ одавно требало да буду преведена на све језике. Бар једна од ових стотину књига би увек требало да се налази на ноћном ормарићу, како би човек, ако не више, оно бар једну једину реч прочитао пре спавања и од истинског садржаја људског бића бар нешто понео са собом, као светлост, у ноћну таму.

Под стотину књига не треба подразумевати сто свезака. Ова ситуација би изазвала многе необичности: код Гетеа би требало изоставити Екермана, или песме, код Достојевског и Толстоја све сем једног дела, код двотомног Платона један том. Стотину књига значи сто животних дела, сто опуса, главнину онога што чини сто ауторских дела. Тамо где је реч о само једној јединој књизи, као код Раблеа или Дантеа, нема погађања. Модерни аутори су пак вишетомни; код њих су наслови књига предмет расправе, број књига је отворено питање.

Индивидуални укус ће изменити десет књига у овом каталогу, можда двадесет, евентуално тридесет. Одступања се могу нападати и бранити. За педесет дела сви ћемо се безусловно сагласити; евентуално за шездесет, у најповољнијем случају за осамдесет. Судећи према вероватноћи – за најважнијих осамдесет.

ИНДИЈА

1. Химне Ригведа

Химне Ригведа нису обичне песме, то су култне песме хармоније васионе. У древна времена сваки је народ знао за музику, за загонетни склад поетских размера, који поседује магично дејство: стварана је хармонија у људској души, у заједници, у држави, у космосу. Поремећени ред су успостављале химне. Ако су се у Египту или у Мексику певале песме Сунцу које се рађа или залази, желело се да се и на земни живот примени хармонични, правилни, закономерни поредак Сунца. Каже се да су чак и рибе истурале главе из воде на Орфејеву песму: јер је песма творила хармонију између људског и животињског света. Она остварује космичко братство међу људима, вечити ред међу елементима, чист и леп живот у људској души.

Међу древним химнама, песме Ригведе су најлепше.

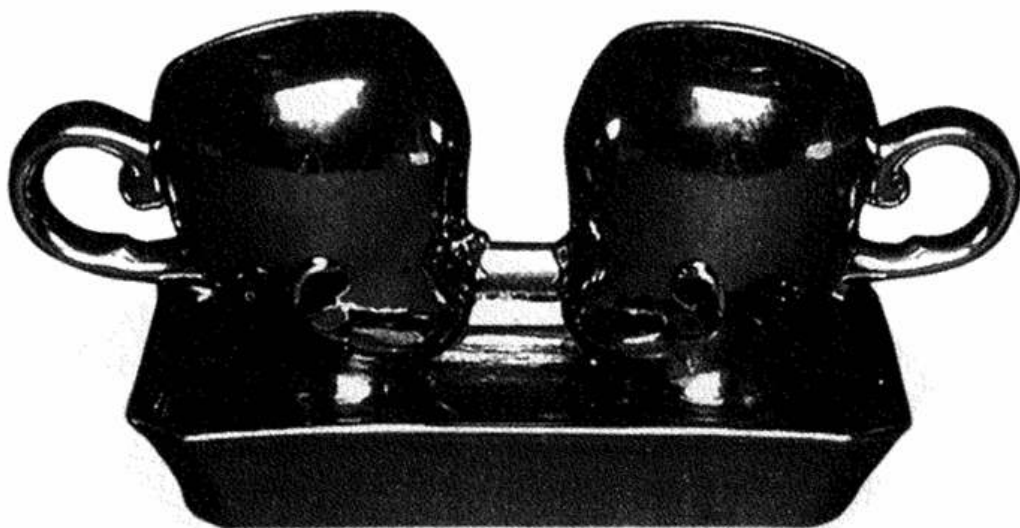

Radenko Adnad, Beograd, Srbija

2. Упанишаде

Ако се не би могло спасити стотину књига, него само три, *Упанишаде* би требало да су међу њима. *Упанишаде* („Тајна учења“) кажу да је искуствена материјална природа друга стварност: прва стварност, права и истинска стварност јесте невидљиво и духовно. Материјална природа је само опсена (маја) вечите бесмртне душе (атман) и она нема своје независно, самостално биће. Ово пресудно велико знање човек сам по себи никада не би могао да сазна, никада не би могао да увиди да оно што привидно окружује и одређује његов живот, да то и није стварност. *Упанишаде* је обзнанио сам врховни бог духа, Брахман, великим мудрацима древног доба, на почетку времена. *Упанишаде* су збирка ових објављења.

По својој лепоти и величини, ниједно се писано људско дело не може упоредити с *Упанишадама*. Управо је у припреми први избор на мађарском језику. У енглеском преводу Макса Милера много је омашака; много су бољи мањи преводи, који углавном потичу од преводаца Индуса. Немачки превод Дојсенов сив је.

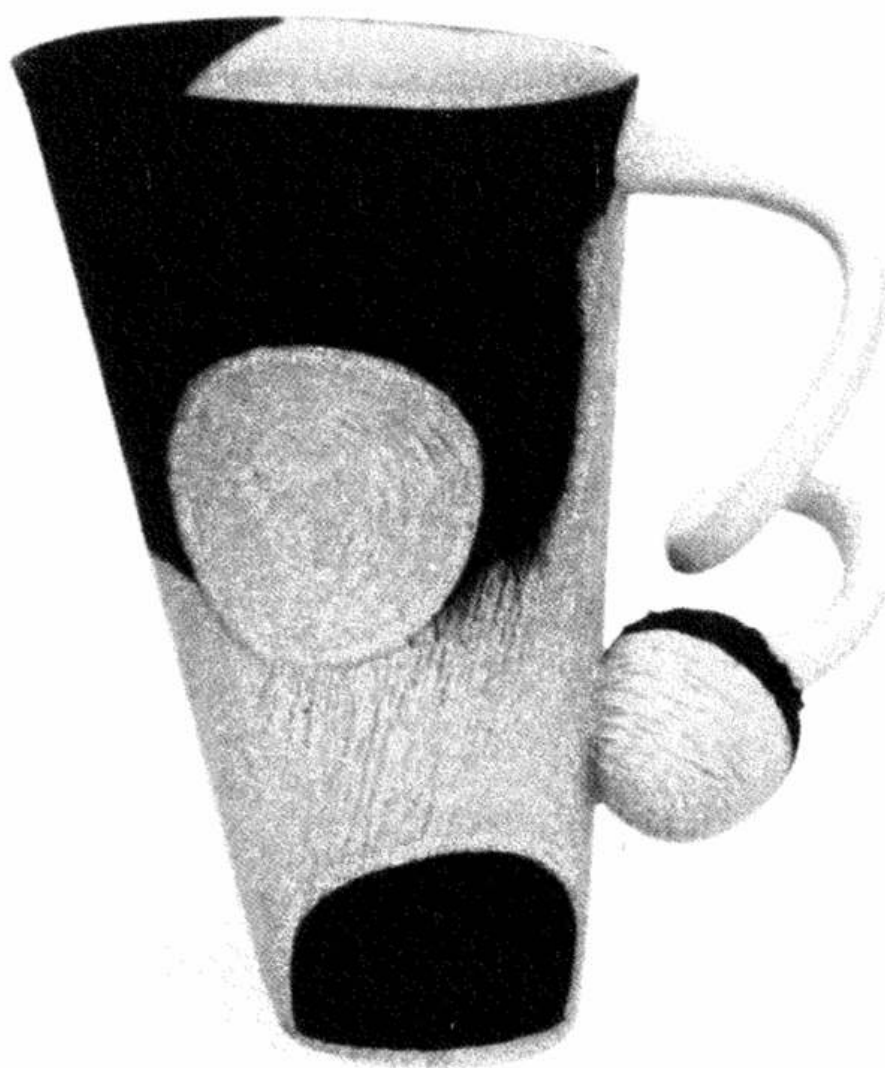

Ivan Albrecht, Carbondale, USA

3. Санкхја-карика

Чудна књига. Из склада смисла оштрог као бритва и готово дрске маште и интуиције настаје савршено метафизичко тумачење света. *Санкхја* је сродна јудејској кабали, Питагориној теорији бројева и кинеској мистичној филозофији Ји-ђинг, сазданој на бројевима.

Може се докучити по добрим енглеским преводима.

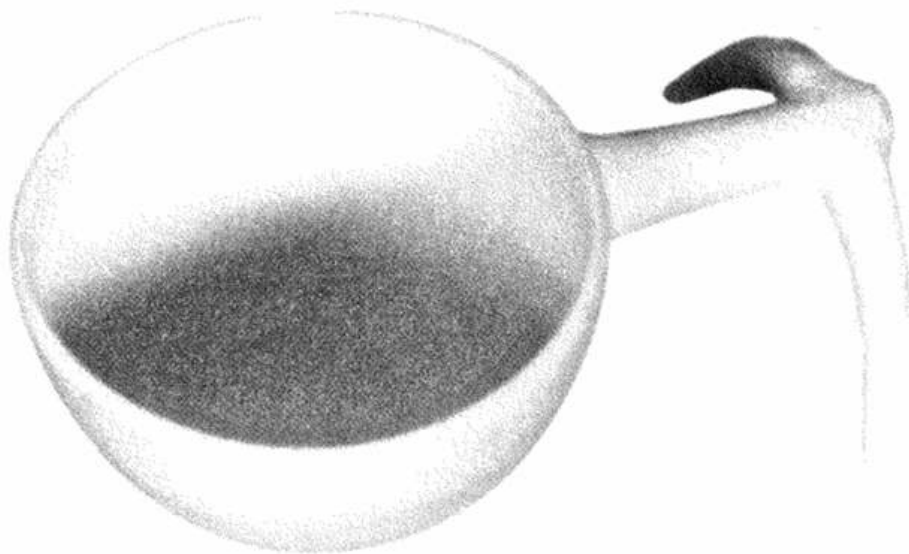

Nadežda Aksentijević, Zemun, Srbija

4. Патанцали: Јога-сутра

Јога је начин сједињења с древним духом света. Има много врста јоге: јога здравља (хатха), јога делатности (карма), јога самопожртвовања (бхакти). Свака од њих је по једна могућност поисто-већења с Божанством. Темељ и круна свих јога је такозвана раџа-јога (краљевска јога). Њу је написао Патанцали, велики мудрац древног доба. То дело, онако како нам га је оставио Патанцали, непосвећени нити може да разуме нити може да користи. Сутре су углавном кратке реченице, попут одредница, или само речи. Патанцалијево дело је употребљиво само уз одређене коментаре. Непрегледан је број коментара. А одговор на питање који је од њих најбољи јесте: модерни човек нека користи два коментара, један древни хиндуски и један модерни европски. Само ће тако успешно моћи да савлада тежину дела.

Од превода су најбољи енглески и немачки Ј. Хауера.

James Kwame Amoah, Akra, Ghana

5. Махабхарата

Ово је хиндуски јуначки еп о великом племену Бхарата, у којем се чаробне бајке, заносни поетски делови, грандиозне метафизичке мисли, снови, патње, чуда, богови, демони, људи, преплићу као у духу Створитеља у часу стварања. У *Махабхарати* не недостаје ни једна једина боја, тон, облик света. Ако свет није ништа друго до пројекција вечне душе (атман), онда *Махабхарата* није ништа друго до рекапитулација пројектованог света. Ту ће свако пронаћи нешто за себе: дете у причама, заљубљени у чаробним песмама, филозоф у *Бхагавадгити*, у најлепшој филозофској поеми света.

Постоји више веома добрих превода *Махабхарате*, јер се она не може лоше превести. *Бхагавадгиту* је превело бар пет стотина преводилаца, и постоји више хиљада коментара.

Vesna Antonić, Beograd, Srbija

6. Мануов законик

Ко не разуме ствар, он ће протестовати што је уврштен Мануов законик међу стотину најбољих дела. А ко пак зна да једва и постоји дело из којег би се могао тако чисто и непосредно удахнути дах древног доба, тај ће одобрити овај избор. Ману није написао законик да буде зборник правних прописа или збирка арбитража, та одбојно глупа и извештачено неживотна дела. Законници би заправо требало да су ремек-дела; Стендал је свако јутро, пре него што би почео да пише, читао Наполеонов кодекс, „то чудо прецизних дефиниција”. И Мануово дело је ремек-дело, али на други начин. Књига је пуна психологије, социологије, педагогије, животне мудрости, хумора, визија, мистике, метафизике и то на тако високом нивоу да ће је онај који је истински разуме, прочитати у једвом даху, као Достојевског. Али је најважније ово: ко чита Мануа, поново ће се наћи у праизворном стању људскости. Он ће опет осетити да су му браћа духови с онога света, богови, звезде, рибе, биље, кристали.

Постоји више добрих енглеских, немачких и француских превода *Законика*, али ниједан није много приступачан.

7. Будини разговори

Каже се да је Буда био највећи од свих људи света. Његово право име је било Сакја Мунџи, краљев син, али се одрекао престола, одсекао косу, обукао ризу и проповедао самопрегор. Због тога је добио име Буда, што дословно значи: Савршено будан. Буда је пошао од онога од чега и древна метафизика: овај видљиви свет је опсена; једина стварност је невидљиви дух. Узрок сваке патње, сваке забуне, сваке заблуде јесте приврженост непостојећој опсени. Будини разговори и његова учења поседују такву чар да их ни онај ко их је само једном и узгред читао, никада не заборавља и увек жели да им се врати. Збирка Будиних разговора је пример како се велики садржаји увек јављају у облику најотменије лепоте.

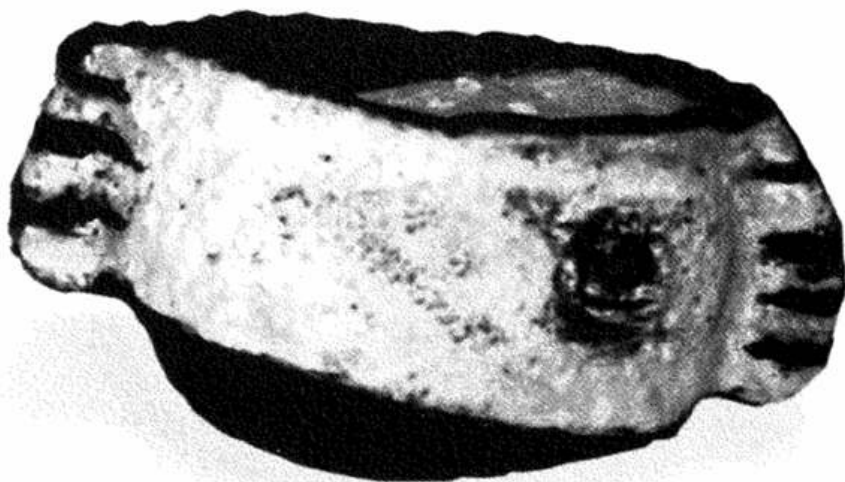
Неупоредиво најлепши превод разговора је онај немачки Карла Еугена Нојмана, који је на много места еквивалентан оригиналу.

Ivana Batalo, Beograd, Srbija

8. Шанкара: Коментари Веданте

Ово је књига спокојства и проникнућа. Шанкара ју је написао уз *Ујанишаде*. Ако неко жели да проведе дуже време у друштву човека проницљиве интелигенције тако да се пријатно осећа у атмосфери истинске стварности, нека узме ово дело и нека му посвети неколико месеци. У целој светској књижевности нема човека који је толико уживао у писању као Шанкара. Писци, поготову велика већина европских, ако пишу, или су принуђени да пишу, истински пате. Тако и стари Толстој. Али и ако не пате, они се само под принудом препуштају оном ђаволском стању, што јесте писање. Човек има стално осећање како жели да се ослободи, и заиста би знао и нешто боље да ради. Такво искуство човек може извући из Шекспира, из Џојса исто тако као и из Бодлера или Софокла. Људи, уопште узев, не воле да пишу, писци понајмање. Због тога истинске величине, као Конфучије, или Буда, или Хермес Трисмегистос, или Питагора, или Сократ нису писали, и велики део истинских величина, као Хераклит, или Лаоце, писали су веома мало. Шанкара у писању бескрајно ужива, с опседнутошћу вештице, и то стање уме чак и да омили човеку.

Ana Cajnko, Ljubljana, Slovenija

ЕГИПАТ

9. Перт ем херу

Перт̄ ем херу значи: *Испуцање из дана*. Египатска књига мртвих. Заправо збирка молитава, говора, химни које душа изговара током важних станица на путу за други свет. Ако неко жели да упозна истинску, непатворену, савршену атмосферу другог света, нека чита само дело *Перт̄ ем херу*. А ту ће онда сазнати да је права стварност — стварност душе и да ту све, ама баш све зависи од сопствене светлости, будности душе.

Знамо три велика превода: Лепсијусов, Навилов и Бацов. Управо се припрема избор за мађарско издање.

Sonja Bikić, Banja Luka, BIH-Republika Srpska

10. Хермес Трисмегистос

Под именом Хермеса Трисмегистоса сачувало нам се неколико грчких одломака. Истинско херметичко завештање је пак много више од тога. Најбитнија је загонетка „Табула смарагдина“, која се састоји од десет реченица; „Поимандрес“, све сама мистерија; али је још загонетнији систем бројева и знакова, чије решење су многи покушавали да докуче, у последње време Енкаусе и Абе Констан.

Према завештању, Хермес Трисмегистос је највеће знање света добио непосредно од небеских сила. То знање је било једна врста магије и чувала га је египатска духовна каста (тот). Питагора је то знање пренео у Европу. Још не познајемо суштину херметичког знања.

Најбоље се може користити превод Џ. Р. С. Мида.

КИНА

11. Ши-ђинг

Древно доба жели да ужива у једном једином делу у бајкама, повестима, митовима, филозофији и моралу. Наука се прилично вајка јер не може да ишчита у овом делу оно што дело својом лудом главом сматра чињеницом. Хвала Богу, *Ши-ђини* је имао мало осећања према чињеницама, али много више према истини. Збирку какву данас имамо, наводно је сакупио учитељ Кунг (Конфучије). То се у књизи и види: једноставна је, озбиљна и пуна пијетета. Човек би готово рекао: никаква књижевност.

12. Лаоце

Кад би све књиге биле написане као Леоцеов *Тао ше ђинї*, не би било неопходно стотину томова, већ само сто, или чак и мање, свезака. Укупно осамдесет и једна песма: о збивањима, о души, о заједници, о судбини, о животу, о истини, квинтесенција свих знања, тако да их може разумети и мало дете, али и велики песник може да их изрази тек у изузетном тренутку. *Тао ше ђинї* је зачело и конач знања о сваком истинском животу.

Branka Besarović, Beograd, Srbija

13. Кунгце (Конфучије)

Учитељ Кунг сам није писао, тек је древно доба сакупило и протумачило његова велика дела. Разговоре у *Лин-џиу* забележили су његови ученици. Заправо би увек требало тако да буде. Човек не треба да пише ништа друго, само да прибележи речи свога Учитеља: Платон Сократове, Јен Хуи учитеља Кунга. И тако би све било потаман, да човека не савлада охолост и да живот уме да испуни службом своје Учитељу.

Мисли *Лин-џи* су објављење истинске душе. У њима је важна истина и дубина. Такозване мудрости су другостепене. Код учитеља Кунга не дивимо се великом знању, него његовом истинском срцу.

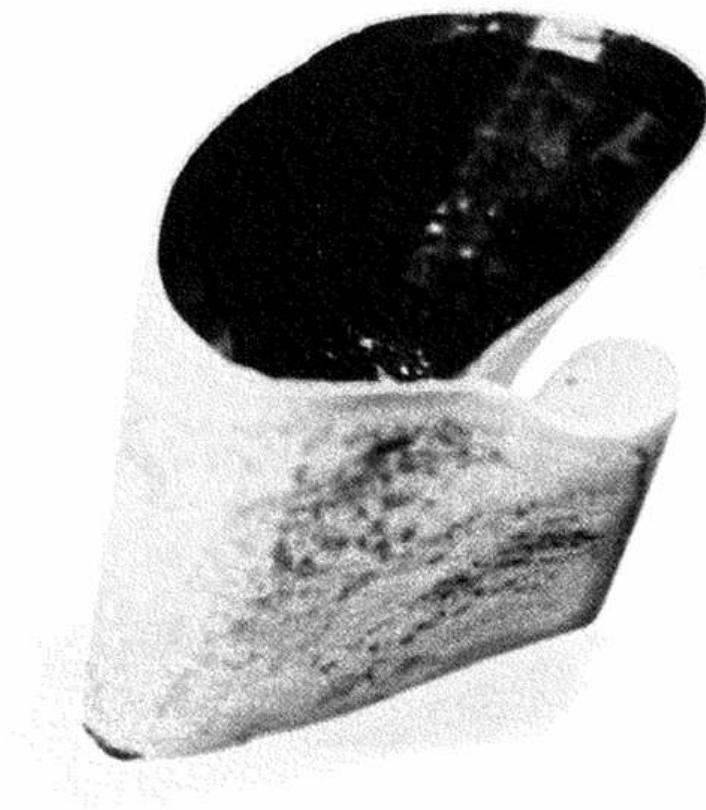

Agneš Budžarov, Sr. Kamenica, Srbija

14. Чуангце

Чуангце је од оне особене врсте људи као Сократ, апостол Павле и Ниче — за које се каже да су парадоксални. А парадоксално је у њима што не траже лажне људске вредности, него истинске вредности вечног духовног света, и откривају људске противречности. Ова врста људи је изузетно оштрог ума и сјајни су мајстори језика. Нико нигда није умео тако да говори као Сократ, и није знао тако да пише као апостол Павле, Ниче и Чуангце.

Преводити Чуангцеа је тешко, јер је он сам лак.

Jan Drzewiecki, Slaskie, Poljska

15. Литај По

Ово је поезија с мирисом чаја. Ово је поезија бресака у цвету. Ово је поезија младих девојака које се купају у чистом плаветнилу мора. Ово је поезија мајске песме славуја. Ово је најпролазнија поезија — поезија бесмртности.

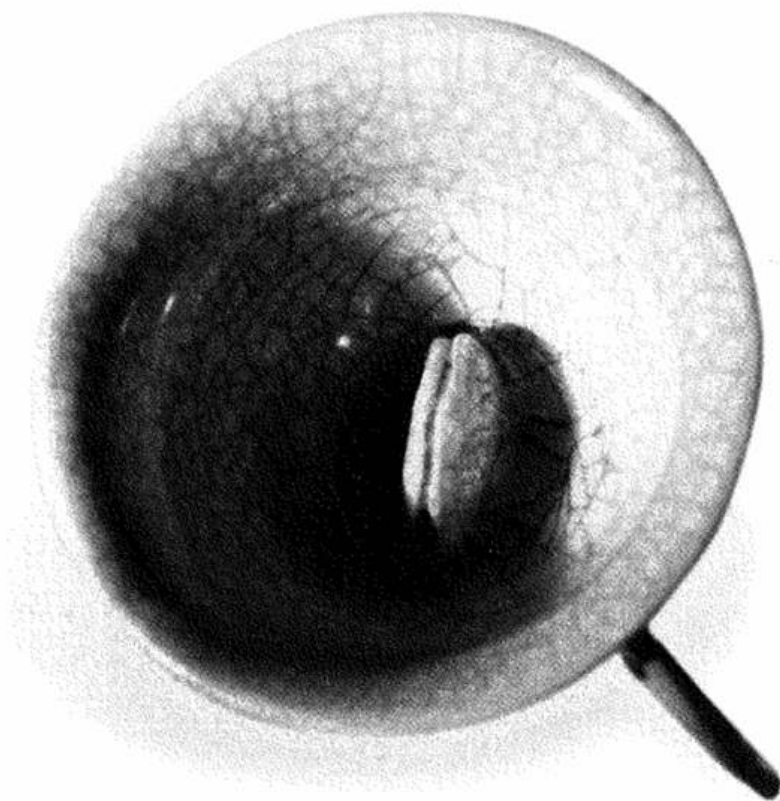

Divna Dmitrović, Beograd, Srbija

ТИБЕТ

16. Наропа

Велики свеци Тибета: Тилопа, Наропа, Марпа и Миларепа. Међу њима је Наропа велики маг, биће неутаживо жедно највећих и најопаснијих тајни света, биће које би да је било опако, покварило цело човечанство, као Сотонаил. Његов животопис казује како је освојио велике чаробне моћи и како је, што је више учио чаролије, све дубље увиђао чаробњачко и опсењујуће својство света, и да је овај свет сан душе.

Catherine Saby Capri, Paris, France

17. Миларепа

Миларепа је био песник, светац, мистик, аскета, учитељ. Четрдесет година је живео у Хималајима на коприви, али је стекао такво знање да би се, кад би прозборио, утишали и богови на небесима и слушали шта он говори. Из Миларепиног животописа сазнајемо да изазвати ветар који пусти, убити човека у даљини, ходати по ваздуху — представља мајсторију која се релативно лако може научити. Оно што је тешко, сасвим је нешто друго: живети чистим и светим животом. И циљ није магија, него чист живот. Зато је Миларепа модеран: његова књига је писана за отрежњење човека који је забасао у данашњу магију.

Eva Nina Cajnko, Ljubljana, Slovenija

18. Тибетанска књига мртвих (Bardo Tödol)

Ово је *Тибетанска књига мртвих*. Ко је не познаје, не зна знање исправног умирања. То је књига јединствена међу свим људским делима, она физиолошки, људским нервима и мишићима и костима уме да разјасни шта је смрт и шта је велики тајанствени преображај душе када се она може претворити у дух. *Књига мртвих* казује свима да је душа потпуно, безгранично, судбоносно слободна, и чини оно што хоће, и с њоме се збива оно што она одлучи. Оно што изгледа као спољна принуда није ништа друго до терет који је душа самој себи натоварила, и који ће одбацити кад јој буде одговарало.

Књигу мртвих је на енглески превео тибетански лама Кази Дава Самдуп.

19. Тибетанске мистерије

Ово је уџбеник магичне психологије, приручник неопходан сваком уметнику, песнику, писцу, филозофу, озбиљном политичару, свештенику, који би требало читати свако јутро, пре него што се започне рад. Трезвено и хладно дело. Доследно, не зна за уступке, нема илузија; једина му је страст ослобођење од опсене света. Опис великих тибетанских вежби за очишћење душе, јога. Најмоћнија међу њима: чод (chöd). По тибетанском аскети, човек нема ништа да гради — једини његов задатак јесте разграђивати и рушити. Ове јога-вежбе систематски све руше до темеља, без мржње, нестрпљења, пристрасности, срџбе, само зато да би душа поново задобила своју изворну слободу.

И ову књигу је на енглески превео лама Кази Дава Самдуп.

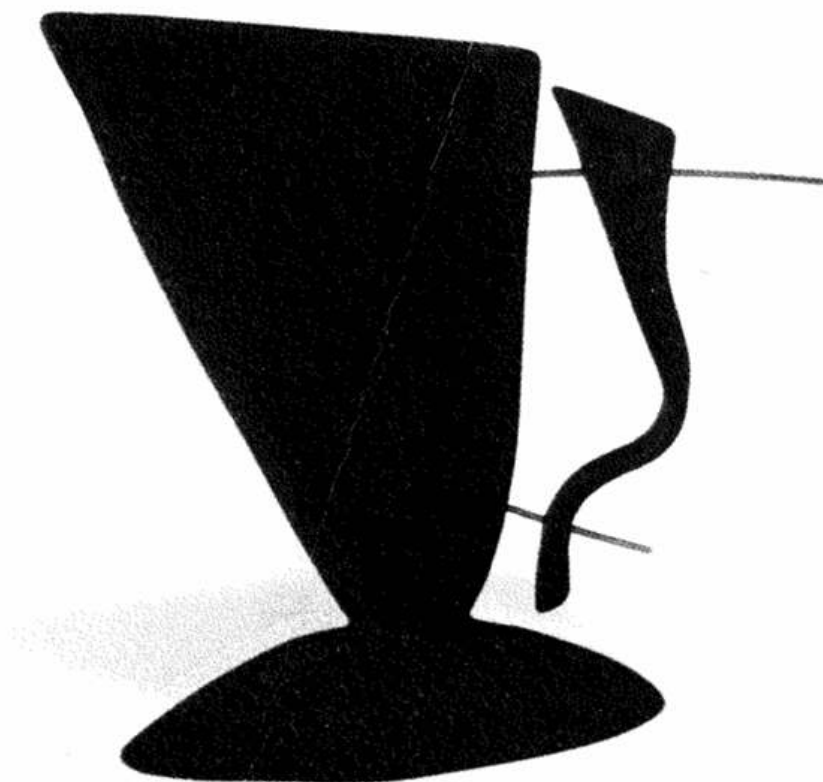

Jelena Davičo, Zemun, Srbija

ЈУДЕЈА

20. Енох

Патријарх Енох, пети Адамов унук, приповеда повест о побуњеном анђелу Сатанаилу и његовим друговима. Постоје делови чија је величанственост сасвим јединствена: нарочито када Господ по Еноху шаље поруку палим анђелима. Ако човек чита овакву књигу, склон је да каже да је много спасти стотину књига, довољно би било и десет, оних у којима се налази суштина човекових збивања. Енох открива оно што је у човечанству најопакија опачина, али казује и оно што је најбоља доброта. Књига мистерија апсолутне супротности.

Mirjana Đorić, Beograd, Srbija

21. Стари завет

Сџари заветџ не треба из пијетета узети међу стотину књига, али чак ни зато што је природна претходница и услов хришћанства. У *Сџаром заветџу* се налазе, заједно, сви темељи нашег целокупног земног бића. Данас смо склони да претпоставимо да судбина човечанства почива на изму. Не — судбина човечанства почива на именима великих светаца. *Веда* је књига стварности, *Сџари заветџ* је књига великог Имена. Ако неко хоће да сазна шта је оно што се налази у *Сџаром заветџу*, нека га једном прочита тако као да никада још није чуо за њега, ослобођен сваке огавне школске и поповске лажи. Колика ли је штета што немамо савршен и поуздан превод! Све данашње књиге пуне су грешака и (можда) намерних фалсификовања.

Danijela Golubović, Beograd, Srbija

22. Зохар

Ако неко прочита десет страница Зохарових, мора рећи: немогуће је да је ову књигу написао један човек. Вероватно је некада било великих мудраца који су сазнавали поједине тајне, било је чудно чистих душа којима би анђели дошапнули нешто од највиших знања неба, и знање многих мудраца, многих чистих душа, неко је прикупио. Тако је настао Зохар. А можда није он ни био један човек, него цео скуп зналаца. Не налази се овде стотине година, нити хиљаде година — ово се знање не може мерити временом.

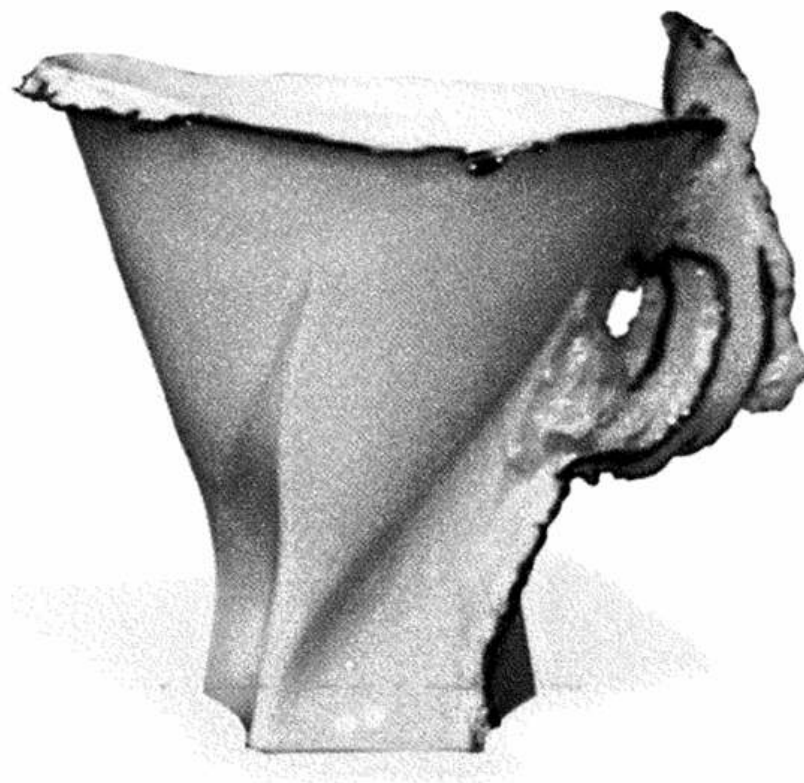
Nevena Gojković, Beograd, Srbija

ПЕРСИЈА

23. Артак Вираз

Растужен због очајне пропасти свога народа, персијски песник Артак Вираз помолио се Ахури Мазди, Господару светлости. Господ је послао свога анђела и песник је сопственим очима могао да види цело царство Другог света. Дело Артака Виразица умногоме личи на Дантеову *Божанственоу комедију*, али личи и на путовања на други свет Енеје и Одисеја, и Платоновог Ера. Међу њима је најлепше дело Артака Виразица.

Постоји неколико енглеских превода у стиху и прози; управо се припрема мађарски превод.

Elżbieta Grosseova, Horomerice, Češka

АРАБИЈА

24. Хиљаду и једна ноћ

Шта би било када би неко једном написао филозофију *Хиљаду и једне ноћи*? Једном би неко требало да то учини а што се то до сада није догодило, може се објаснити тиме што је у нама премного отрова, зависти, освете, себичности, значи таме. *Хиљаду и једна ноћ* је супротност свему овоме: благост, хумор, љупкост, чисто срце, непристрасност, значи: радост. Једном би већ, коначно, озбиљно требало схватити радост. На пример, на часовима социологије на универзитету читати повести Харуна ал Рашида.

Jasna Dulić Grujić, Beograd, Srbija

МЕКСИКО

25. Шахагун

Индијански принц из ацтешке краљевске породице који је постао шпански калуђер написао ову књигу о индијанским боговима.

Keiko Harada, Leeds, Engl

ПЕРУ

26. Перуански митови

Нема необичније књиге од ове и ако је неко разуме, једва да постоји књига из које би човек пре сазнао себе самог. Овај ужасно ћутљиви народ овде ипак казује неколико једва разумљивих речи. Треба размишљати шта значе.

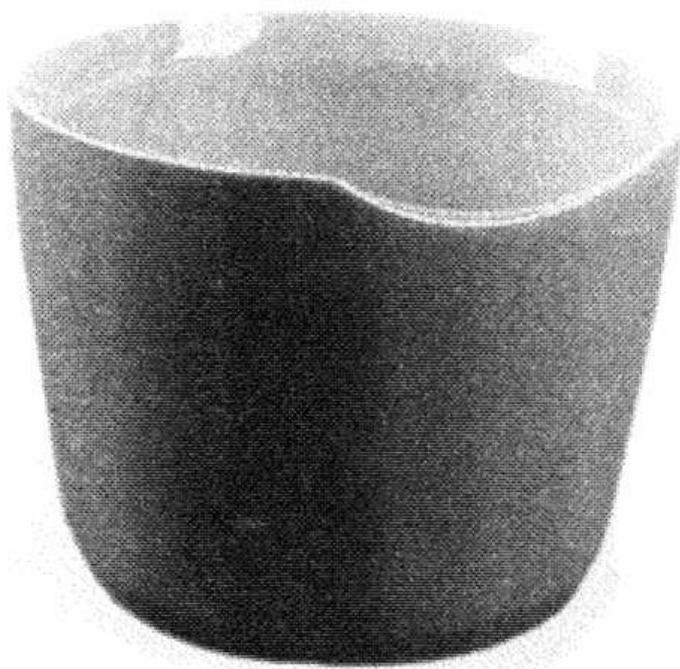
Tijana Dujović Liščević, Beograd, Srbija

АФРИКА

27. Црначке бајке

Већ је минуло време великог продора црначког вајарства и сликарства: Европа је схватила да треба да их упије. Још није стигло време за продор црначких бајки у књижевност, али ће стићи, и можда им се неће догодити оно што се догодило црначкој музици, која је постала цез. Свакоме на почетку треба препоручити бајку „Вештица”. У њој су заједно Е. Т. А. Хофман, Достојевски, Данте, Рабле, Џојс, Хомер, Сведенборг, Свифт и Русо.

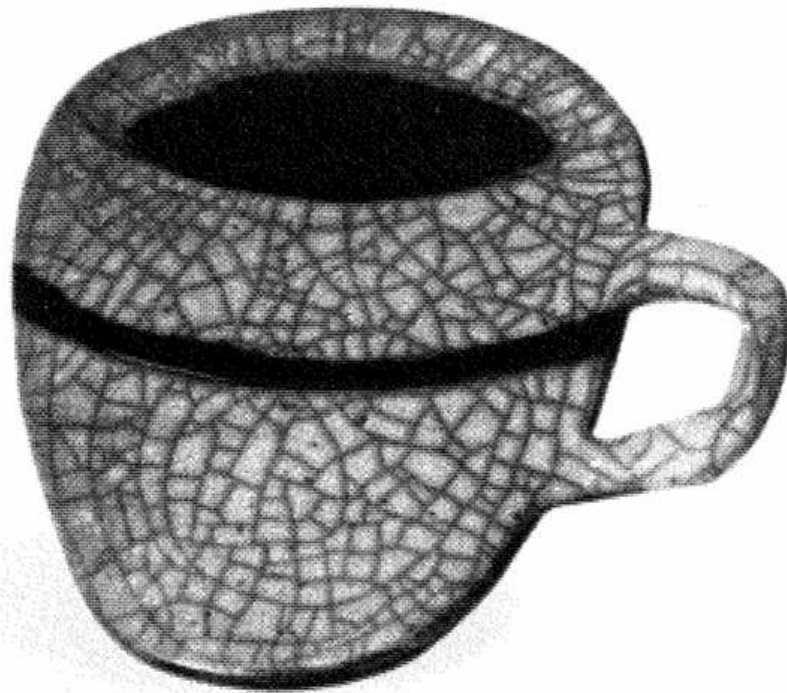
Афричке бајке је скупио Лео Фробенијус.

Takeshi Ikura, Toki city, Japan

28. Калевала

Ако би неко упитао: шта је природа? — мирно би му се могло одговорити да је то оно о чему говори *Калевала*. Природа није реалитет, није нуж-да, није непријатељ, није неки спољни свет не-зависан од човека. Природа је оно о чему говори *Калевала*. Не животиње, биље, земља, камен, ат-мосферске појаве, годишња доба узети укупно. Природа је оно о чему говори *Калевала*. Природа није идилична, није сурова, није сентиментална, није зла, није саосећајна, није строга, није занос-на. Природа је оно о чему говори *Калевала*.

29. Хомер

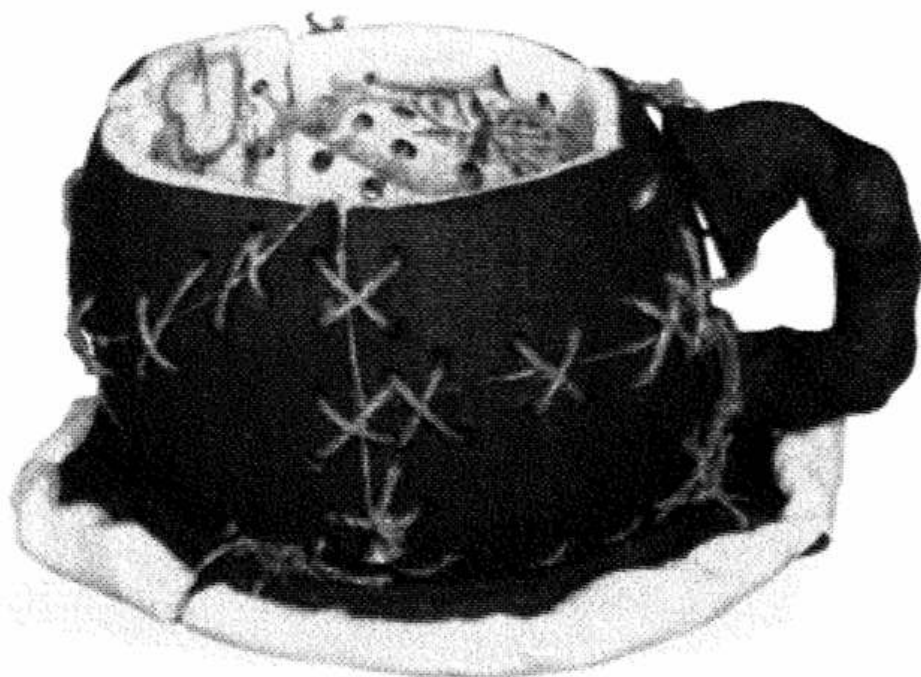
Две хиљаде и петсто година је проглашаван за оца европске поезије, и тиме заправо погрешно схватан. Сада, кад су минула два и по миленија, почињемо да га схватамо у крупним контурама. Зашто је тако тешко схватити њега који је најлакши? Хомер се прави као да нема задњих мисли. Његова природна допуна је Ниче, који није ништа друго до Хомер задњих мисли, а Хомер је Ниче без задњих мисли. За обојицу је велика визија истински човек, изворни човек, човек који је свеж, још росан испео испод руку Створитеља. Ахил, Одисеј и Натчовек.

Elisa Helland Hansen, Nesttun, Norway

30. Сафо

Међу стотину књига, међу деведесет и девет мушкараца једина жена. Тек с неколико одломака: две-три вероватно целе песме, остало само стихови, или само десетак речи — али каквих речи! Исписане су пре две хиљаде година и још су вреле. Разуме се да се она налази међу ових стотину, нико се због тога не саблажњава. Код ње би се могла извршити проба велике поезије. Човек треба да научи напамет њене стихове. Па ипак, ако их човек прочита, сазнаје ново. И увек — ма колико да их добро зна — увек жели да их чита изнова.

Marica Đorđević, Beograd, Srbija

31. Анакреонт

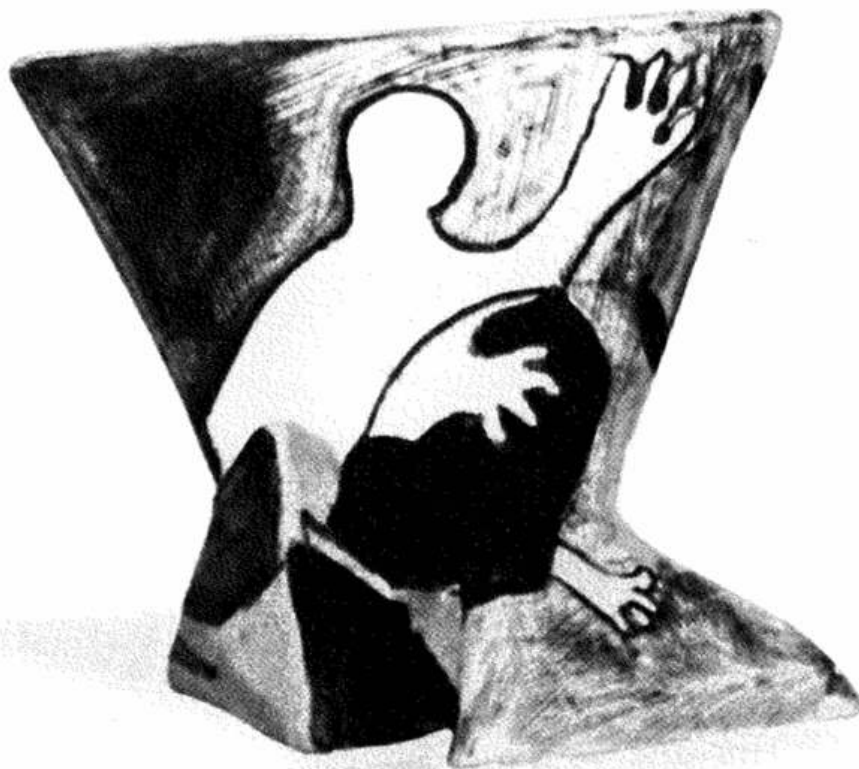
И да је написао само песму о цврчку, требало би ову песмицу изабрати у овај велики каталог. Али је написао и друге, песме с мирисом вина, лако поднапите песме. Анакреонт је песник који би могао да се роди у Мексику, Индији, Кини и у савременој Француској, и нигде ни једну једину реч не би требало да напише друкчије.

Ljubica Jocić, Beograd, Srbija

32. Пиндар

Има нечег природног у ономе што Питагора вели — да је прва дужност у људском животу слављење богова, хероја, сила и сени умрлих. То је чинио Пиндар: његов глас је глас прослављања. Ово прослављање је ода. На супротној страни стоји модерни човек, који прославља себе и пише аутобиографију. Јадни модерни човек. Пиндар и онај Грк који говори његове песме судеоници су божанске и оностране величине, док модерни човек остаје онако мален какав је и био.

Dragana Jovanović, Beograd, Srbija

33. Хераклит

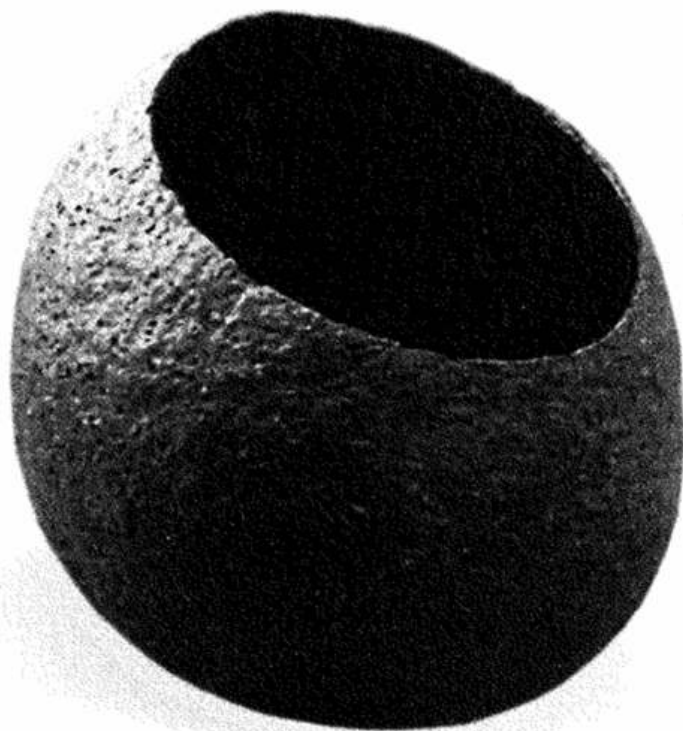
Сачувало нам се сто тридесет реченица (полуреченица) и о ових сто тридесет фрагмената написано је бар хиљаду три стотине књига, и то не баш сасвим глупих људи. Разумети? Одгонетнути? Протумачити? Не: приближити му се. Размишљати о ономе што је рекао, и заронити у бескрајност његових речи.

Aleksandra Kalinić, Beograd, Srbija

34. Платон

Књигу ће истински разумети онај ко замисли следеће: шта би било с Европом и шта би се догодило у Европи да није било Платона. Данас сигурно не би постојале државе, не би било чистих, честито обучених људи који разговетно говоре, који су морални и просвећени, не би постојали путеви, не би било закона, дисциплине, самосавлађивања — не би било Европе. Чак не би постојала тежња ка све чистијем и племенитијем реду, захтев за вишим поретком. Један Француз је рекао: да је Наполеон био заиста велик човек, он би писао књиге. Обрнуто: и Платон је могао бити освајач света, али је био превелик за то. Писао је књиге, јер је то више. Ово је та књига. И то је: Платон.

Tomoko Kawakami, Tajimi city, Japan

35. Есхил

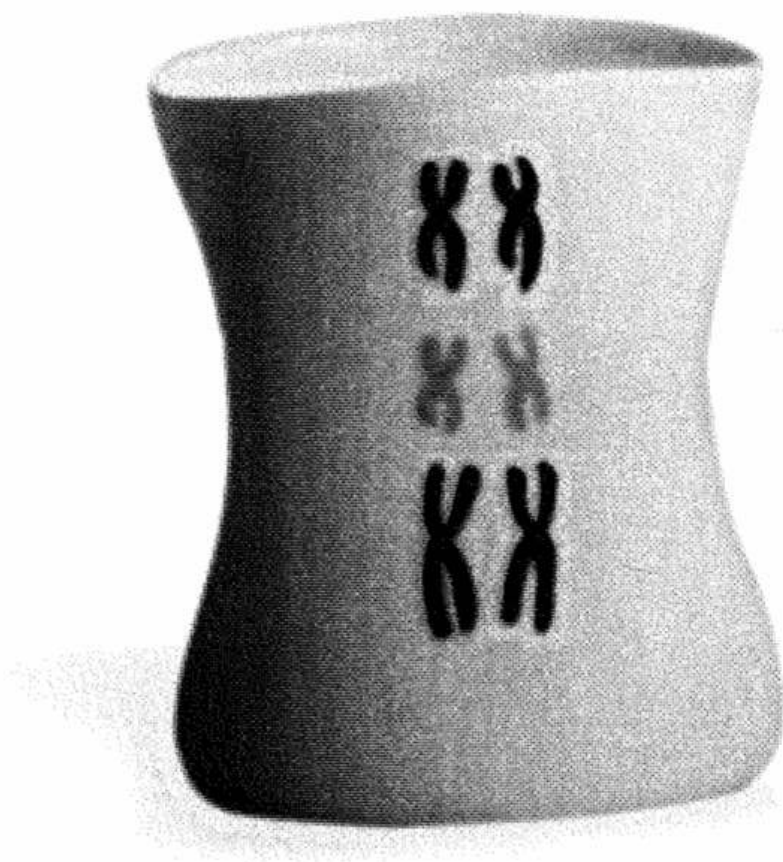
Један од најдубљих темеља нашега живота: од прадревних времена наслеђена слика о височанству. Бог, Небо, Море, Биће, Душа. Есхил је песник височанства: сушта величина, сушта озбиљна спорост, сушто небо, море, биће, душа — сушти Бог.

Gordana Kitak, Beograd, Srbija

36. Софокле

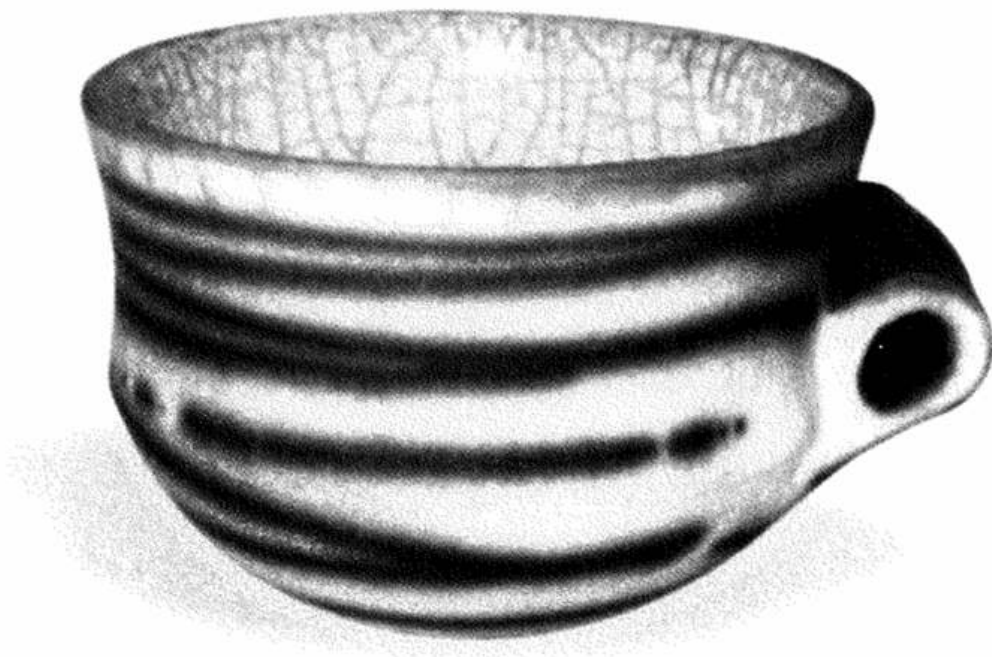
У целокупној светској књижевности Софокле је највише знао о човековој судбини. „Најбоље је и не родити се и потом је следеће најбоље брзо умрети.” Софокле је видео оно што, и од онда, називамо трагедијом. Он је то видео и написао тако да, ако желимо да станемо очи у очи с трагедијом човековог бића, морамо да читамо *Едија*, *Антијону* и *Електру*.

C. K. Korver Kiko, Netherland

37. Еурипид

Еурипид је био Достојевски Атине: с неизмерним знањем психологије, с нечувеним осећајем за све што је стосмислено, проблематично, неразрешиво и што се мора живети, јер је то човек. У Атини га сасвим сигурно, ако га и нису прогонили, нису ни волели. Сматрали су га деструктивним. Он то и јесте. Овакав човек је у стању да својим речима самеље целе државе. Поуздано мора стајати на својим ногама онај кога неће пореметити. Еурипид је лектира оних који изнад свега хоће трајну истину.

Demitrij Mitja Klančar, Ljubljana, Slovenija

38. Аристофан

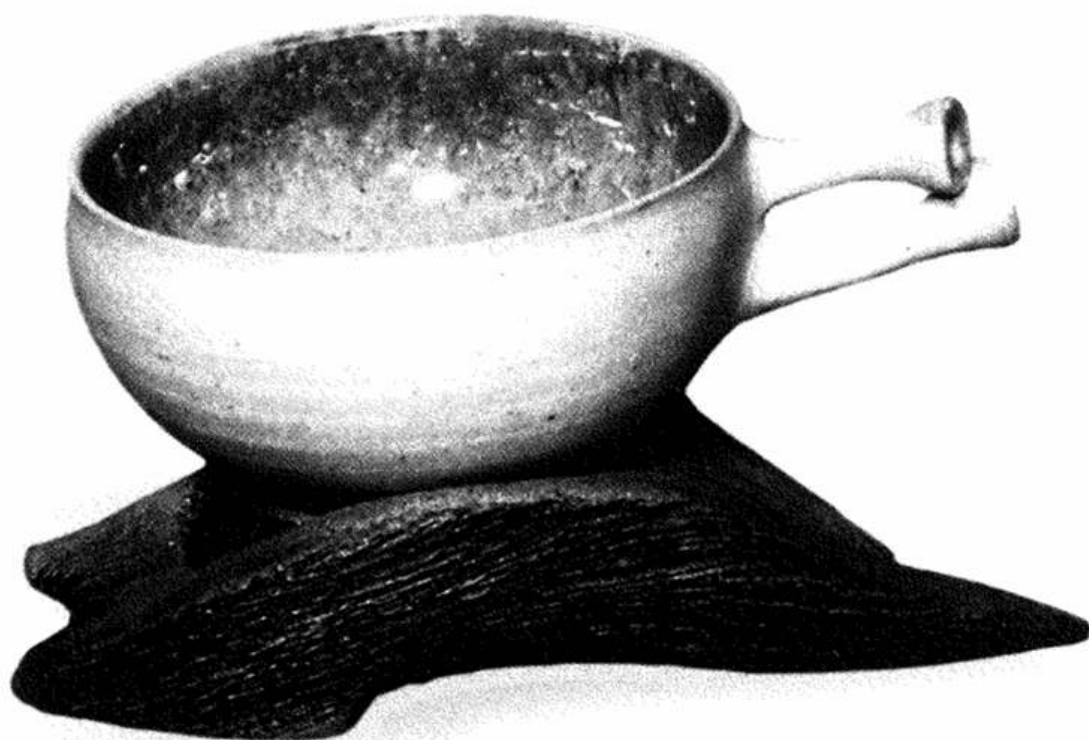
Унео је светлост у посукнулу Атину, и ту светлост одонда чува сваки његов редак. Истина, лепота, смех, поштење, искреност, ведрина — светле већ две хиљаде и пет стотина година. Располажемо сасвим чудном срећом да у Европи најбољи буде баш наш превод Аристофана.

Nataša Kokol, Novo Mesto, Slovenija

39. Тукидид

Да нисмо знали Тукидида, све бисмо разумели: Олимп, Елизијум, филозофију, скулптуре, Акропољ, али код Грка никада не бисмо разумели колонизацију, заснивање градова, њихову нечувену спретност у биткама и навигацији, трговачку памет. Тукидид, заједно с Тацитом, има још једну крупну предност: чини сувишним читање модерне историографије. У томе лежи суштина људске историје; што се потом збило, само је лична и временска промена, али је бит непромењена.

Aleksandar Kucina, Beograd, Srbija

40. Плутарх

Ова галерија историјских портрета јесте квинтесенција знања о човеку. Историја, психологија, друштвене науке, педагогија, право, филозофија, религија, географија, карактерологија. Сасвим су у праву они који захтевају да се млади васпитавају на Плутарху: он је знао шта је велики живот и знао је шта је велико у животу. Знао је да у свакоме борави Цезар и Аристид, Милтијад и Сципион, и знао је да не вреди живети малецним животом.

Logos Concept, Switzerland

РИМ

41. Хорације

У чему је недостижна чар Хорацијеве поезије? Неколицина каже да је у стоичком схватању света; други, да је у римској суштини; трећи, опет, да је био велики уметник форме. Не. Хорације је веровао у златно доба. Веровао је да човек може да оствари своје елизијумско биће, ако буде озбиљан, истинит, ведар, смирен, не насилник, не грамзивац, не завидљивац, ако не допусти да га прогутају ниске страсти. Али је Хорације веровао да то може да оствари не само човек појединац, него цео народ, чак и цело човечанство, чак је показао и пут. Онај ко њега чита, директно иде, заједно с њим према срећи.

Rebecca Maeder, Switzerland

42. Вергилије

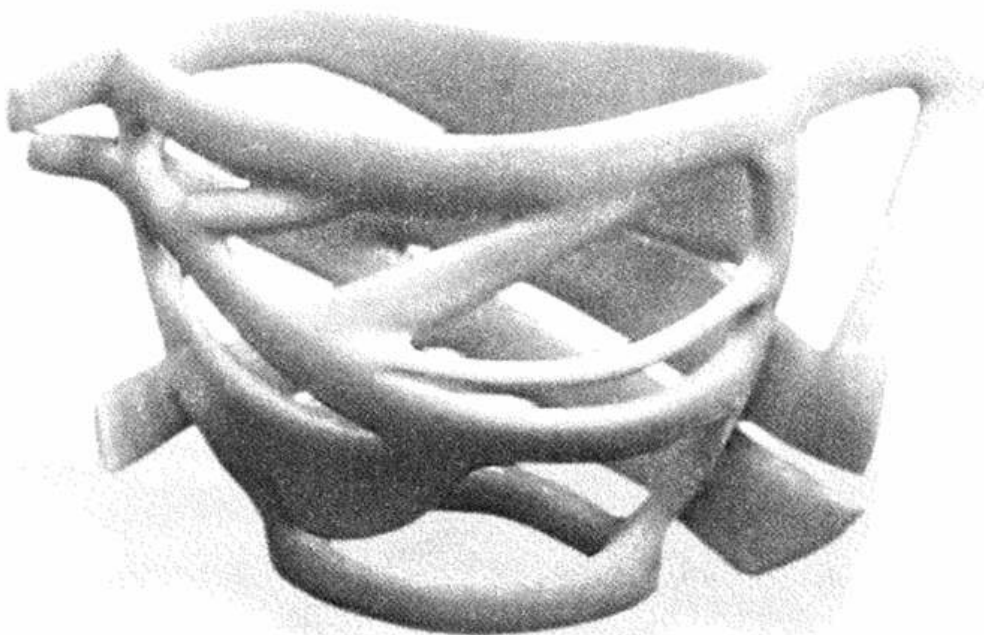
Исто као и Хорације, и Вергилије је веровао у златно доба, веровао је да је за време Августове владавине остварено нешто од овога златног доба. Шта је оно што се остварило? Мир. Лепо је било осврнути се на времена борби и одморити се — одржати шабат: празник, одахнути и славити богове. Енеја говори о борбеној прошлости, али тоном посвећеног мира, тоном шабата. Због тога је тако спокојан, тако кристалан, празничан, достојанствен, непоремећен, благ, зрео и меден.

Nenad Maksimović, Beograd, Srbija

43. Тацит

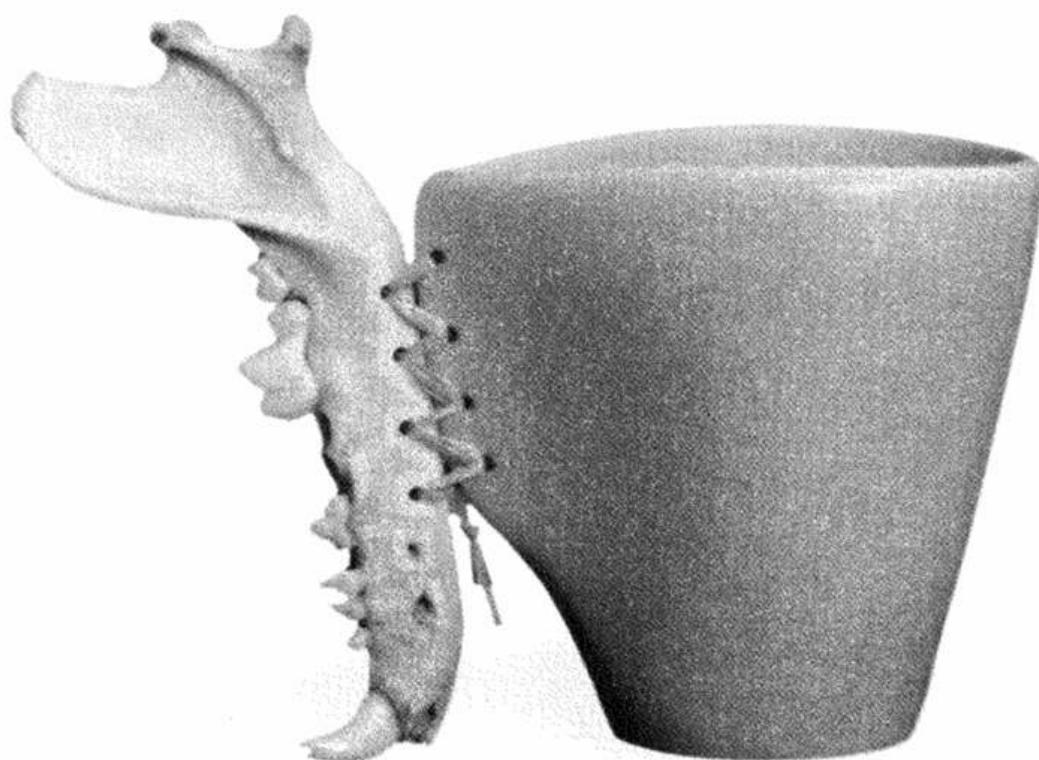
Човечанство себи много дугује; највећи дуг је велика студија о Тацитовом стилу. У њој би требало рећи да Тацит не говори ни о чему другоме доли о ананке, о неминовности. То је објашњење за ове чврсте реченице, ову малорекост, ову мргодну фрагментарност, ову непријатну строгост. То је у њему оно праскање и гунђање. Тацит је писао у каменим блоковима. То је људска историја, чак је то објашњење сваке људске патње током историје.

Nina Manić, Beograd, Srbija

44. Сенека

Од свих прозних стилова, Сенека се највише приближава идеалном. Велики прозни писци увек допуштају себи неку реторичку дикцију, неку лирику, нешто што није проза. Прочитај једно од моралних писама Сенекиних написано Луцилију, и сазнаћеш како треба писати савршену прозу. Ниче је рекао за њега: *primum scribere, deinde philosophari* — прво пише па тек затим размишља. Па управо је то оно! Сенека није филозоф, него прозаик. Такав је језик када сам по себи просто говори.

Sanja Sremac Marković, Beograd, Srbija

ХРИШЋАНСКА БАШТИНА

45. Нови завет

Заправо је било сувишно уврстити га међу стотину најбољих књига, јер оно што ова књига говори, јесте свети знак записан у срце свакога човека. Ако се у некоме не налази, неће му помоћи ни преосталих деведесет девет.

Ida Marinković, Beograd, Srbija

46. Свети Августин

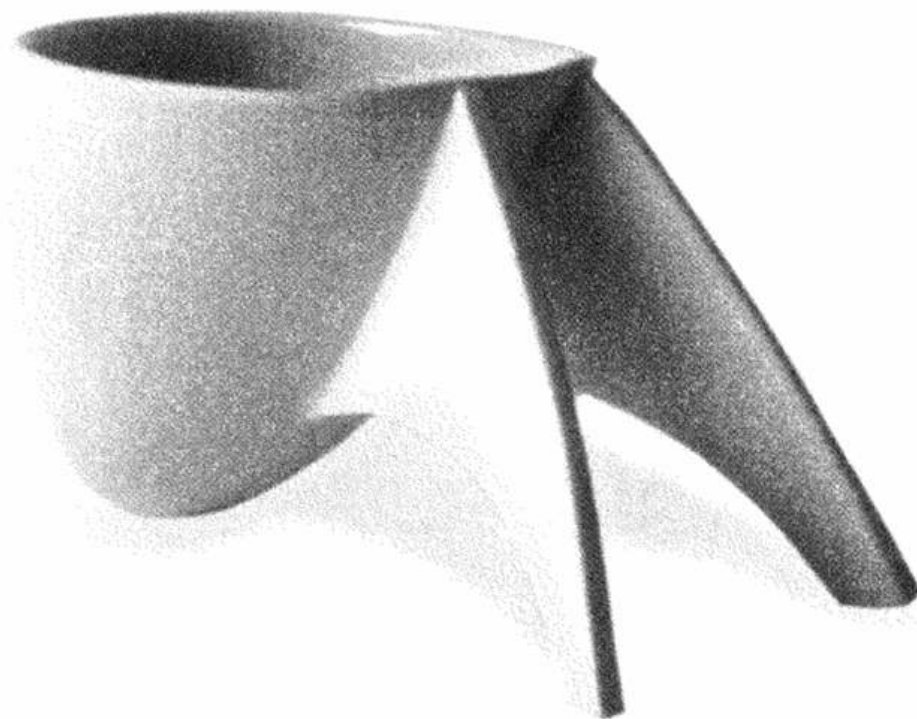
Кажу за њега да је први Европејац. Шта то значи Европејац? То да је човечанство наследник кинеског, египатског, индуског, хебрејског, асирског, иранског, тибетанског духа, али је он успео да се попне за још један степен: умео је да буде хришћанин. Хришћанство није лака и весела животна филозофија, није такозвано схватање света и његово разрешење. Хришћанство је неостварив задатак, смртна обавеза, нешто што живот располажује посред среде. Што га меље као жрвањ жито. Хришћанство је потпуна победа земаљског бивства и потпуно ослобађање душе. Нема човека који то уме да поднесе. Али откако је хришћанства, нико изван њега не уме и не може умети да живи људским животом. Свети Августин је стењао, мучио се, патио, јаукао, али је знао да мора подносити. У целој Европи је први живео тако како би после њега морали да живе милиони.

Igor Mićević, Beograd, Srbija

47. Мајстор Екхарт

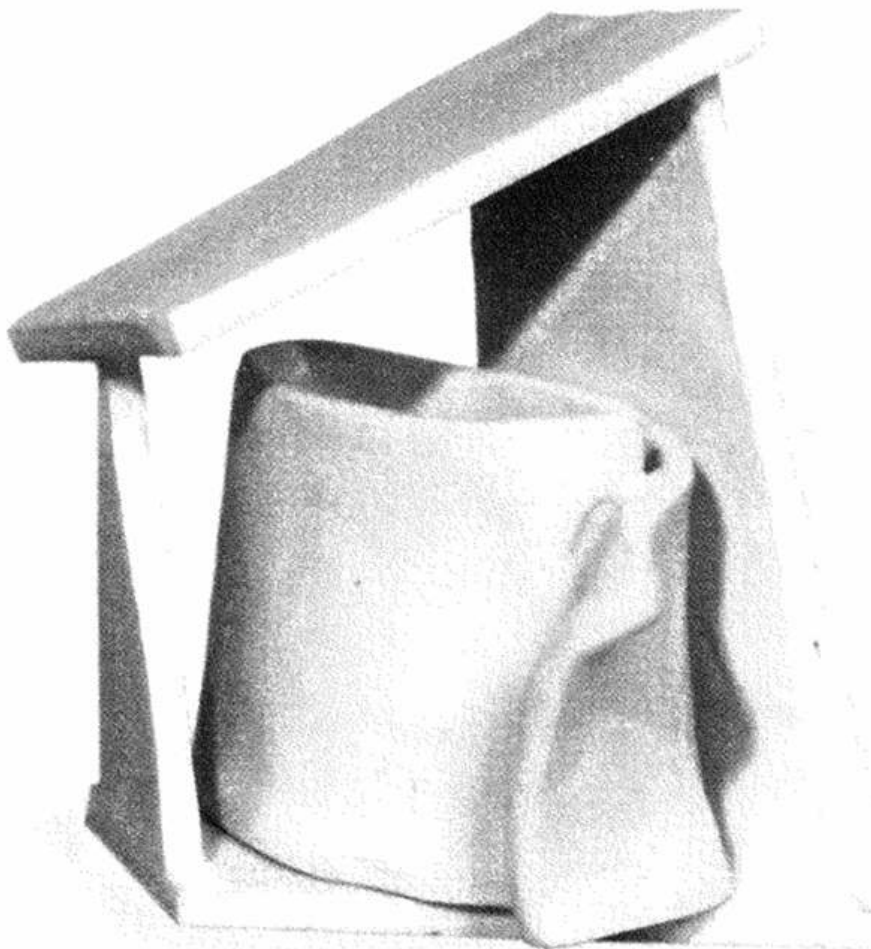
Ако неко сумња да цело човечанство поседује примарну метафизику, рођену заједно с њим, метафизику разумљиву саму по себи, дату заједно с његовим духом и душом, он нека прочита дела Мајстора Екхарта и, паралелно с њима, индуска, кинеска и египатска дела. Истоветност је запањујућа, тим пре што не може бити ни говора о утицају. Али Екхарт се није због тога нашао међу стотину великих мајстора. Он је сам сушта средњовековна мистика. Стоји на врху пирамиде пет стотина година историје и хиљаду ауторских дела.

Sophie Meylan, Vaud, Switzerland

48. Тома Кемпијски

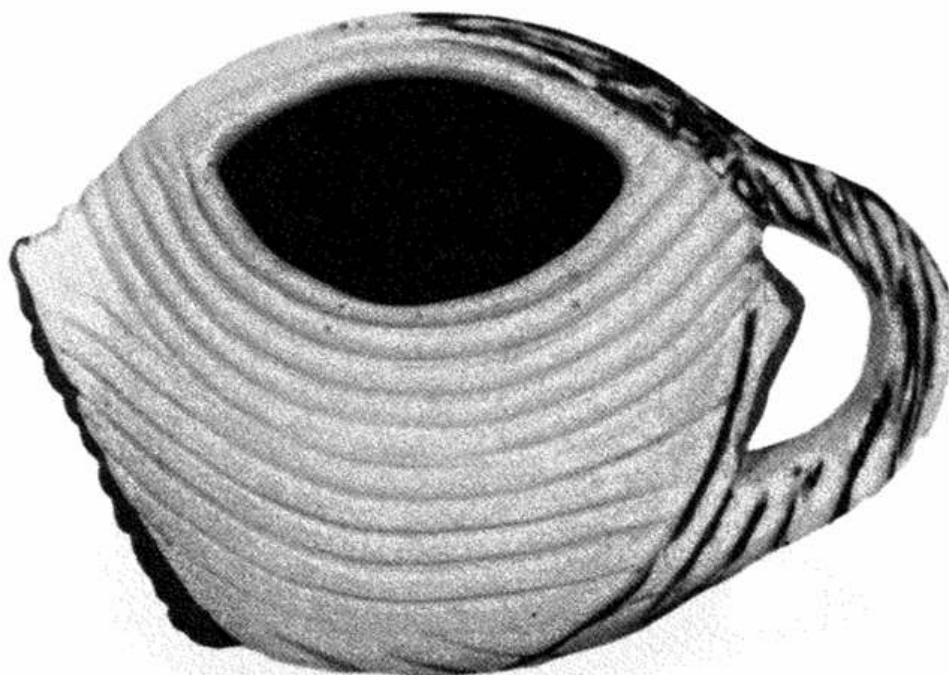
Ко не познаје *Тао ѿе ђині*, не зна да мисли; ко не познаје *Веду*, не зна шта је стварност, ко не познаје *Сѿари завеѿ*, не познаје Бога; ко не познаје *Нови завеѿ*, не зна да живи; ко не познаје Тому Кемпијског и не следи га, он није хришћанин.

Jelena Miletić, Pančevo, Srbija

49. Паскал

Постоје три степена читања Паскала. На првом, човека заслепи његов чудан стил. На другом, потресају га патње овога великога срца. На трећем, мисли: коначно човек! Коначно човек који ја јесам, допола неверан, али жели да буде верник, несрећник, грешник, тамник, заблудели који хоће да буде срећан, јак, светао, сигуран — јадни јадник који хоће да буде дете Божје. Господе Боже! Ако су највећи од њих овакви, какви смо тек ми?

Olga Milić, Velika Moštanica, Srbija

50. Јакоб Беме

Најтежа лектира светске књижевности. Нарочито његова зрела, велика дела: *De electione Gratiae*, *Signatura rerum* и *Mysterium Magnum*. Постоје књиге чија је мера *allegro con brio* — такав је Раскољников. Постоји књига која је *andante moderato* — такав је Јакоб Беме. Али толико ватре, толико дубине, толико страсти, патње, љубави, озбиљности, вере, жеље за радошћу, постојаности колико постоји код Бемеа, нема ни у једној књизи од оних највећих. Аутор је своја знања добио од анђела, али не од обичних, него од арханђела, можда од Михаила, чувара свих мистерија света. Необично је да Беме у историји европске филозофије обично заузима малену белешку; а довољно је, у књизи о Бемеу, да се човек подсети европске филозофије маленом белешком.

Marija Milin, Beograd, Srbija

51. Емануел Сведенборг

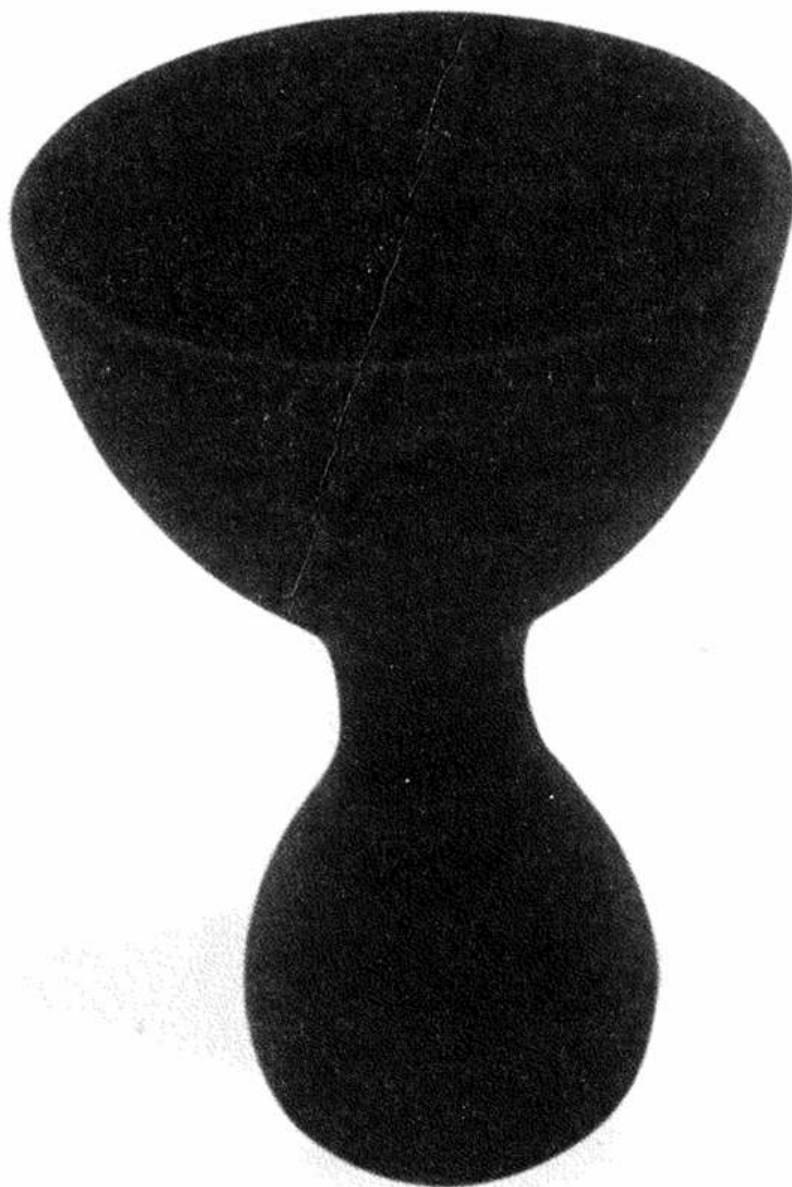
Сведенборг је најбоља проба. Дај некоме нека прочита десет редака неког његовог дела. Ако тај каже: Глупост! — тај човек је плитак и безвредан тип. Ако каже: Не разумем га — тај је накриво насађен. Ако каже: Досадан је — тај више нека не узима књигу у шаке. Ето, Емерсон му је посветио једну од својих најбољих студија, оном Сведенборгу коме су се јављала таква осећања да је видео кроз чврсту материју, и приметио је духовна бића. Сведенборг је једини велики модеран човек који је имао способности као велики тибетански, египатски, индуски мајстори древног доба.

Igor Milićević, Beograd, Srbija

52. Клод Сен-Мартен

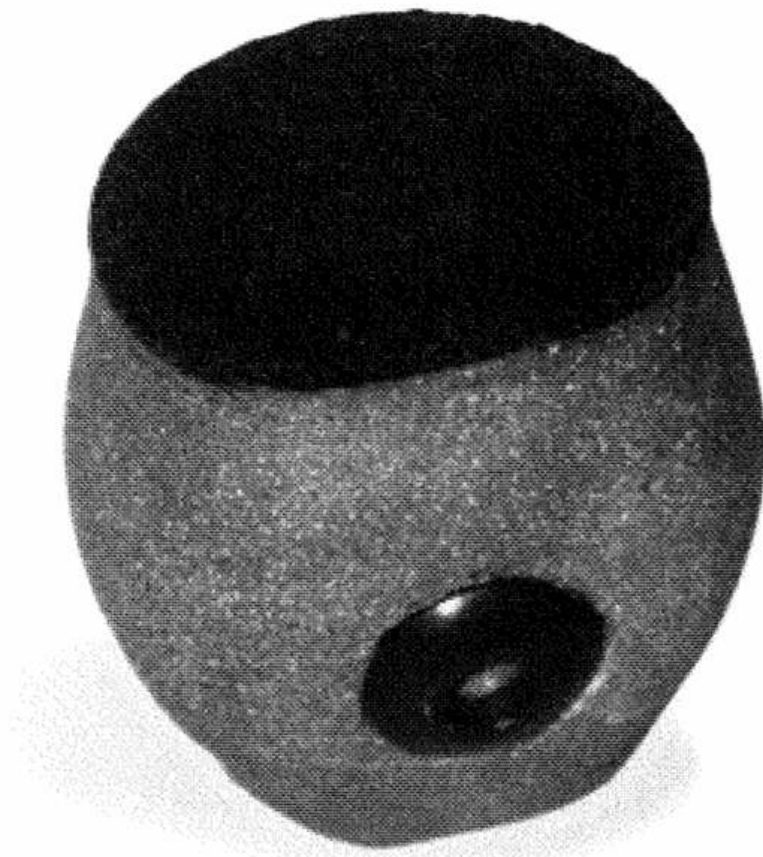
Сен-Мартен је велики непознати аутор европске хришћанске баштине, Бемеов ученик и Бадеров учитељ, чудотворни човек прожет ватром Светог Духа, зналац највећих тајни нашег времена. Свака његова реч је као вода мистичног купалишта, разлучује добро од зла, истину од лажи, божанско од људског.

Cecile Molina, Gvayanabo, Puerto Rico

53. Франц Бадер

Нико не би био погодан да напише истински велику унутарњу историју хришћанства, сем Бадера. Међутим, он је рекао да још није дошло време. Још није сигурно да човек може да остане хришћанин. Видео је каква су искушења уследила од средине прошлог века до средине овога столећа, а писање историје је могуће тек после свега овога. Међутим, Бадер је историју тако припремио и засновао да већ заправо нема битнијих тешкоћа. Бадера сада започињу да читају људи, стотину двадесет година после његове смрти, као Хелдерлина или Китса. У данашњем животу човека пресудно је разумевање Бадера. Као увод, препоручљива је његова студија *О жрџиви*.

ИТАЛИЈА

54. Данте

Дантеово дело је једина књига посвећења европског хришћанства. Једина књига која у људском животу, овде у Европи, открива за нас смисао свега. А пут: свака се реч мора узети у њеном правом значењу. Онај ко је читао Дантеа, заправо не сме више да сумња у велика питања смисла живота, циља делатности, поретка заједнице, морала, духа. Зашто је то тако? Јер је Данте последњи прави древни човек који неће да човечанству наметне своје индивидуалне, такозване мисли, него изражава вечне идеје: вечну баштину. Од коментара Дантеа најбољи је, и једино добар, онај Ренеа Генона, треба га додати уз *Божанственоу комедију* и прошверцовати међу стотину књига.

Harumi Nakashima, Takeori, Japan

55. Бокачо

О истински ведром расположењу ми већ немамо појма. Сваки смех, Стернов, Џојсов, Дикенсов, Молијеров, мало је (много?) горка, плачевна, моћна, можда очајна лакрдија. Крај овог мучног смеха је хумор старог Карамазова и Фоме Фомича. Заједно са средњим веком минуло је доба непристрасне и чисте ведрине. Захваљујући Бокачу сазнајемо како су се људи некада умели да смеју.

Anne Mortier, Ghent, Belgium

56. Леопарди

На нашу несрећу, Леопардија је популаризовао меланхолични и мушичави Шопенхауер. Онај ко га је независно од тога читао, дивио се нечувеном богатству овога осамљеног духа. Као увод треба препоручити сатире: потпунију и јеткију критику једва да је дао и Ниче. Стајао је на најдубљој тачки велике кризе мрачног доба — најмрачнији аутор.

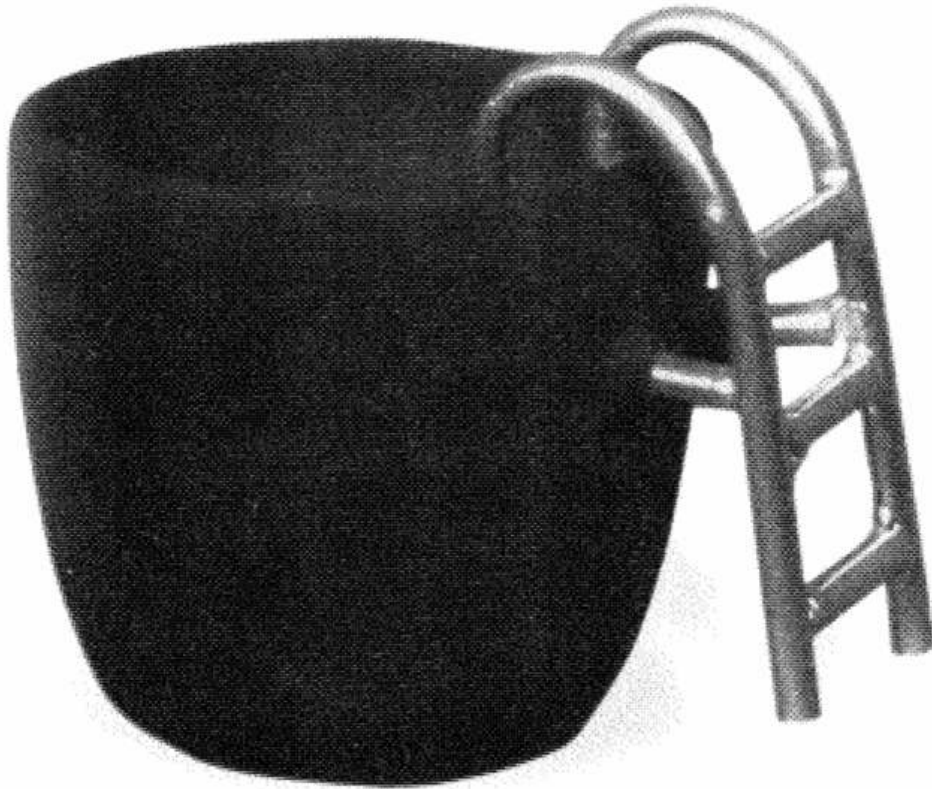

Milan Ninković, Beograd, Srbija

ШПАНИЈА

57. Сервантес

Да се није родио Сервантес, Европејац не би још ни оволико разумео себе колико се данас разуме. Сваки народ је знао за идеал и зна за њега и знаће за њега. Али да народ пропадне у идеји, то је знала само Европа — Платон и Дон Кихот.

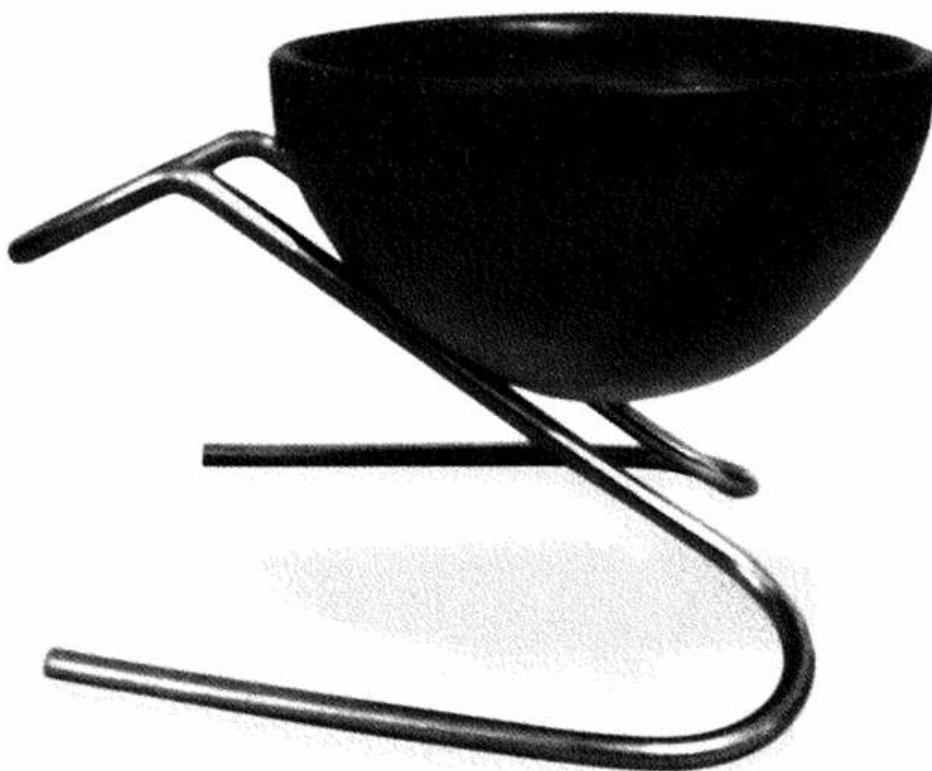

Nemanja Nikolić, Beograd, Srbija

ФРАНЦУСКА

58. Рабле

Људи не разумеју како је постао могућ смех и веселост Гаргантуе и Пантагруела без суза, без зависти, без лаконости, без похлепе, без лажи, без горчине. Како је то могуће овде у Европи, где већ онда једва да је било нечега другог до суза, зависти, лаконости, похлепе, лажи, горчине? Објашњење је манастир Телем. Телем је парче златног доба и Рабле зато уме да се смеје без суза, јер срцем својим живи у златном добу. Онај ко живи у златном добу, њему је све што види – ведро. Па зар заиста постоји једна једина стварност: радост? Један једини истински живот: бити луда? Једна једина извесност: златно доба? Изгледа да је тако. Наш једини задатак је да градимо Телем, и да живимо у њему.

Doru Nuta, Beograd-Rakovica, Srbija

59. Вијон

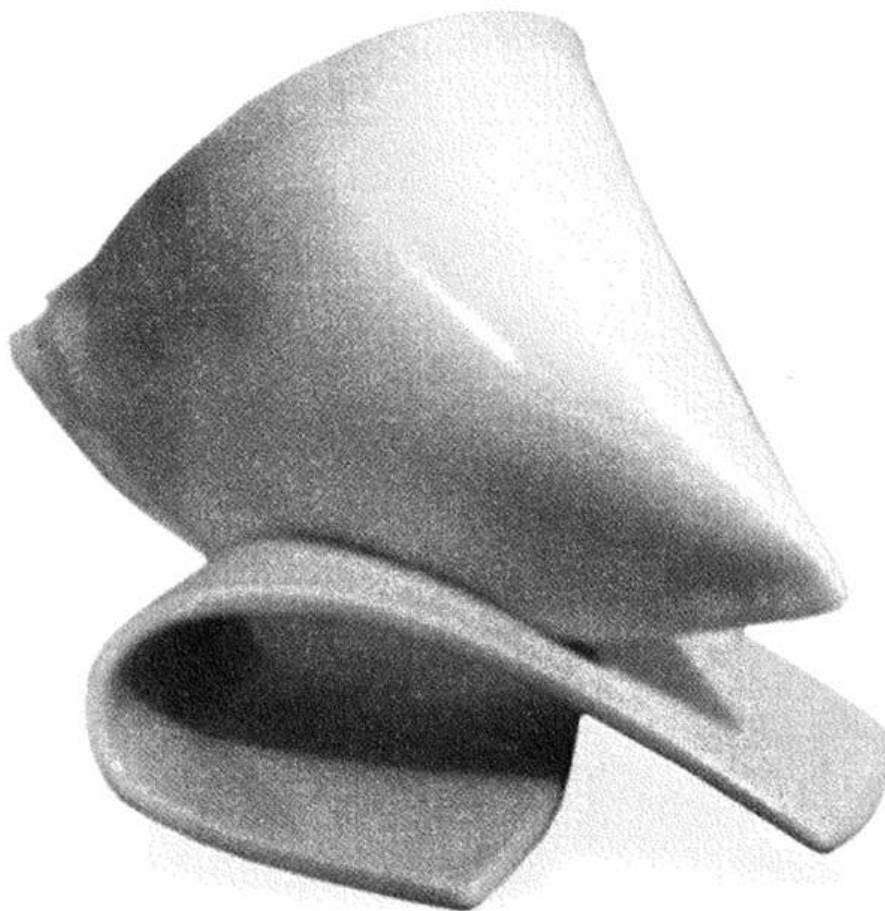
Оно шго песник не посвети, не може доспети у царство Божје. Вијон је посветио предграђе, улицу, псовке, разметање, безобразлук. Употпунио је царство Божје крчком и вешалима.

Melita Biber Nuta, Beograd-Rakovica, Srbija

60. Монтењ

Кажу да постоје три врсте људи: дивљак, цивилизовани варварин и Европејац. А Европејац има само једну једину *rag excellence* европску књижевну врсту: есеј. Монтењ га је створио од елемената следећих књижевних врста: античке расправе, гноме, дијалога, коментара, песме, медитације. Али Монтењ се не чита због тога већ четири стотине година и неће га због тога читати још много више од четиристо година. Монтењ је тражио одећу у којој се неће врпољити и, када ју је пронашао, у њој се одједном отелотворило цело његово биће.

Elizabeta Perić, Beograd, Srbija

61. Молијер

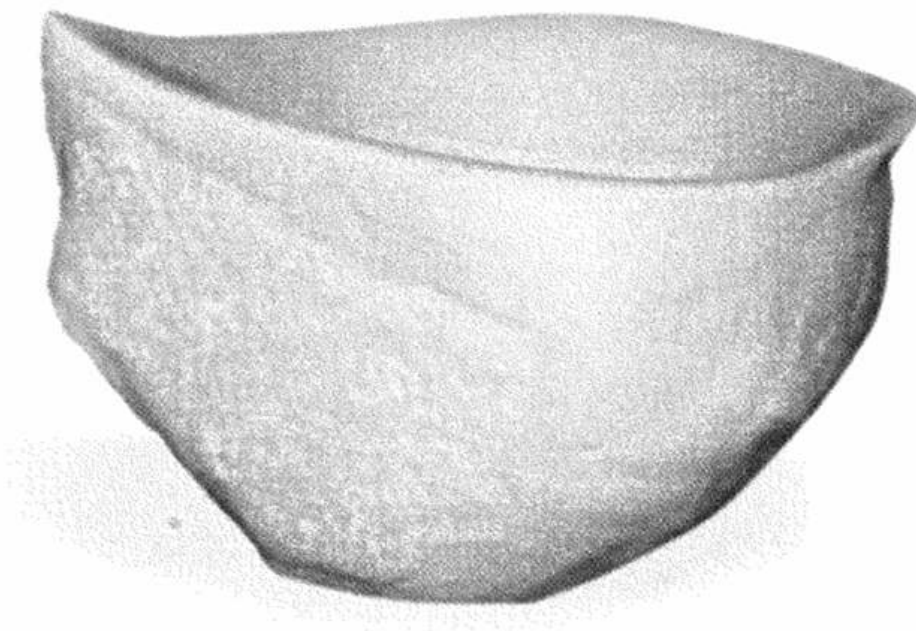
Сваки велики француски писац је заправо такозвани — моралиста. Моралиста је онај који се подсмева глумом и ниском човеку и хвали чисту лепоту живота. Све то чини таквим језиком и поступком да сумње не може бити. Метод: психолошко знање које досеже до кости. Тајна моралиста је љубав према човеку. Само онај познаје некога ако тог некога воли. Због тога и Молијер толико познаје човека, заједно с Франсом, Ла Бријером и другим великим моралистима: руга се, боцка, подсмева се, али изнад свега воли.

Vesna Petrović, Beograd, Srbija

62. Ла Бријер

Све оно што је неопходно живом бићу које живи у људској заједници може сазнати из Ла Бријерове књиге у којој је реч о људским карактерима. Од овога не постоји више знање. Ово је савршено познавање човека, друштвених наука, државништва, еротике, бонтона, озбиљности. Европа је земља светаца? У томе и јесте невоља: треба да буде земља мудрости, јер ће иначе пропасти.

Jasmina Pejčić, Beograd, Srbija

63. Шеније

Кад човек прочита само један једини стих из поезије Андреа Шенијеа, одједном га обухвати светлост, пред њим се отвори плаво море, освежава га ветрић и осећа мирис ловора. Песник медитеранског света: чисто плаво небо, маслињаци, виногради по пристранцима и поезија безбрижне хармоније. Овде је увек лето, мир, тишина, безбрижност и човек шета обалом мора заједно с боговима.

Tamara Petrić, Beograd, Srbija

64. Бодлер

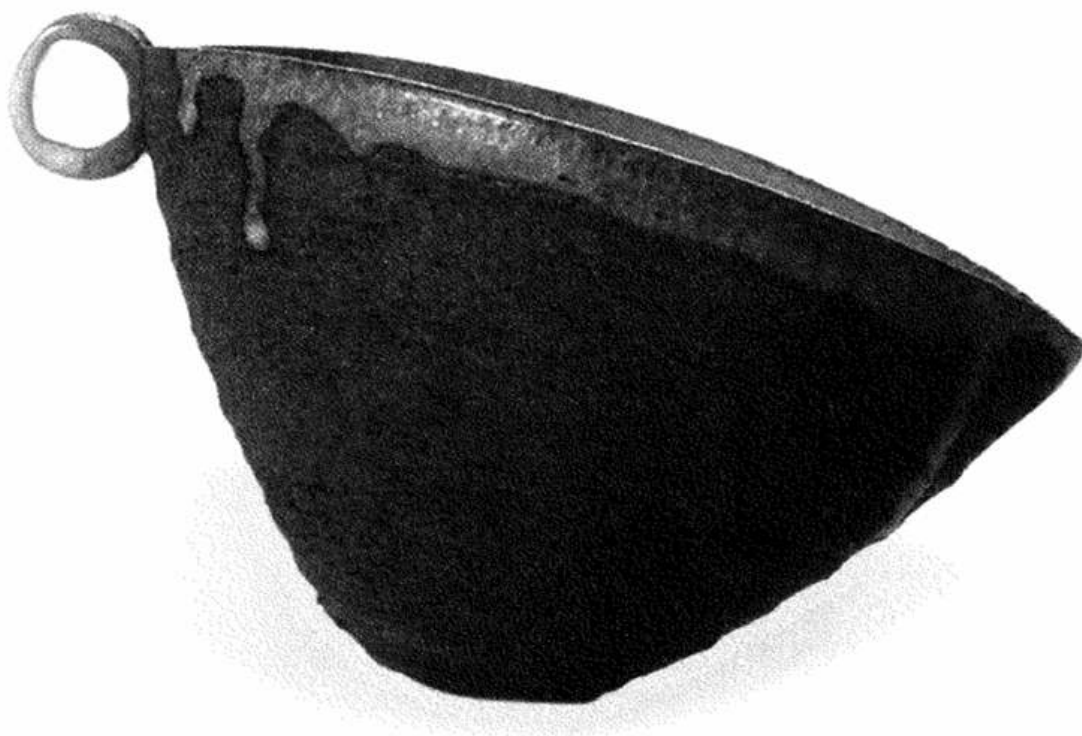
Франс га је назвао последњим пророком. Јован Златоусти се у Византији ухватио укоштац са приземним добом својим моћним беседама; Бодлер је у модерном Паризу од кристала искле-сао ремек-песме. Њему треба да се врати сваки модеран човек, не само из поштовања, него и због тога што је он заправо коначно одредио понашање модерног људског духа према своме добу.

Danijela Pivašević, Pančevo, Srbija

65. Русо

Жан-Жаку Русоу можемо да захвалимо за једну велику истину и једну велику заблуду. Велика истина је да цивилизација квари човека; велика заблуда је да човечанство нужно мора да квари свака цивилизација, и због тога оно треба да се врати природи. Не. Човечанство, како каже Енох, квари само цивилизација побуњених анђела а противсредство није назад ка природи, него: напред ка праизвору људског бића. Русоова интуиција је изврсна, али је био бедан мислилац. Овај склоп се отуда никада неће поновити, и бесмртан је.

Ivana Petan, Ljubljana, Slovenija

66. Франс

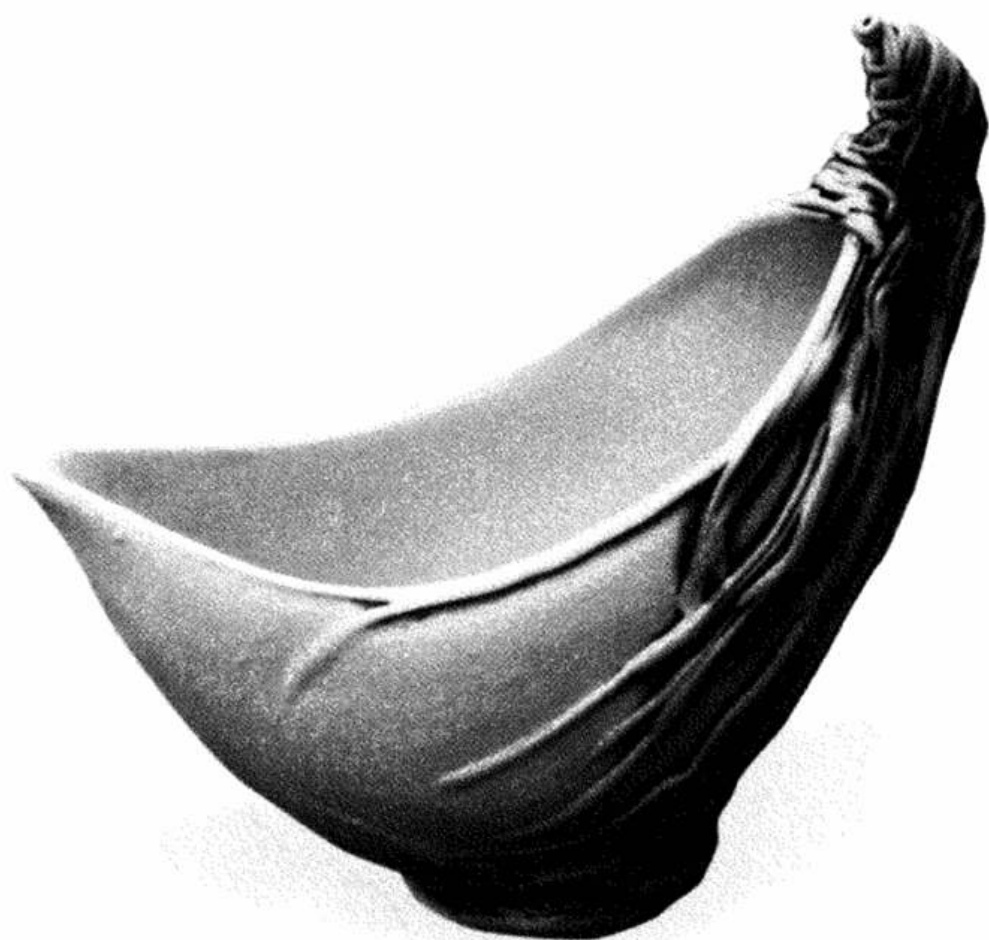
Човек не може довољно да му се надиви: о Франсу се причало да је волтеровска душа, атеиста, скептик, епикурејац и паганин. А истина је да је мало писаца у свету који уживају толико поштовање као Анатол Франс. Светину и безочнике је збунило што он воли да се смеје. Али сетимо се да су у средњем веку, у доба истинске вере, у црквама приказиване лакрдије; папама су приликом великих процесија у лице извикивали надимке и исмевали их на улици. Смело се. Зашто? Јер је то један од највиших степена пијетета. Оно што је човеку прирасло за срце, он то мази, према томе је груб из нежности, као мушкарац према драгани, као отац према детету. Човек се игра само с оним кога воли. Човек грди само најбољег пријатеља. Човек истински воли само оно чиме се игра, само оно чему се руга и подсмева. Јер само то прихвата озбиљно. Писац *Пајаца наше Госје* није паганин. Франс је биготан — рекао је неко једном. И то је тачно! Франс је биготан средњовековни, верни католик. Али неверни попови нису схватили његову нежност и дубоку веру, нису разумевали његов анђеоски пијетет, и прогласили су га за безбожника. Оно чему се Франс подсмева, то и воли: Француску (*Осџрво њинџина*), божански поредак (*Побуна анђела*), цркву (*Савремена исџорија*), велики век (*Бојови су жедни*). Франс је на много места попут молитвеника.

Jens Balkert, Areuse, Švajcarska

67. Маларме

Од свих поезија, Малармеова поезија највише наликује матерњем језику човечанства, оном језику који је човек говорио у Рају пред лицем Господњим заједно с анђелима. У тону сваке поезије постоји нека дисхармонија, било колико да је малена. У Малармеовим речима глас се поклапа са сликом, слика с појмом, појам с древним тајним знаком, и звучи тако чисто, кристално, једноставно, истински да га — већ не разумемо. Необично је да се Малармеова проза не разликује од његових песама. Као да му је свака реч поезија.

Ivana Rackov, Beograd, Srbija

68. Ролан

Велики анђели двадесетог столећа: Толстој, Мерешковски, Рилке, међу њима он је арханђео, велики арханђео истине, човечности, чистог срца, поштења, пијетета. Целог живота је служио, никада о себи није писао, увек само о Учитељу, о Бетовену, о Толстоју, о Рамакришни. Ни *Жан Кристиоф* и *Зачарана душа*, чак ни *Клерамбо* и *Кола Брењон* нису ништа друго до исказивање поштовања пред неким имагинарним (истинскијим од стварности) великим духом. Савешћу Европе га је назвало човечанство које није имало савести; анђелом мира га нарекло доба које није умело ништа друго до да се наоружава. Требало га је слушати и примити његове савете — не бисмо догде доспели.

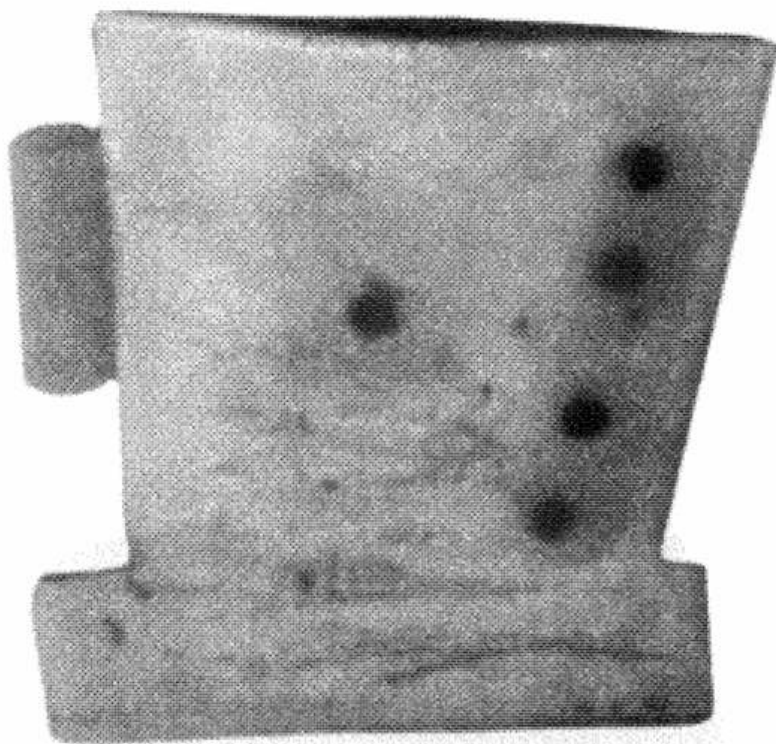

Marja Prelovšek, Ljubljana, Slovenija

СКАНДИНАВИЈА

69. Ибзен

Овај стари учитељ, достојан поштовања, погрешно је само у једном — требало је да напише комедију. Узевши у обзир његову озбиљност, требало је да створи свифтовску комедију на позорници. Оно што каже о модерном човеку, и иначе изазива руменило на лицу; онако би било поражавајуће. Замислите *Дивљу ђаџку* у облику лакрдије, или, поготову, *Градишеља Солнеса*, који под старост „више не гради цркве, само породичне куће” и не сме да се попне на скеле, јер га хвата несвестица. То би била комедија *Сабласџи*! Човеку би смех запео у грлу.

Snežana Radivojević, Beograd, Srbija

70. Стриндберг

Најпре је био националистички протестант, затим атеистички социјалиста, потом мистични и алхемичарски научник, католик, женскарош, женомрзац, Ничеов пријатељ, и коначно је стигао до самог себе. Стриндберг представља Јаковљеве мердевине модерног човека. По њему се може испети у небо. Он је модерни апостол Павле који се није преобразио једном, него десет пута. Он је човек рођен стотину пута.

Slobodan Roksandić, Beograd, Srbija

71. Андерсен

Већ изгледа сасвим природно да је основна мелодија живота на земљи хука машина и грување топова. И природно је да се у овој хуци повремено огласе другачији тонови, као што је Маларме или Рилке. Међутим, ако је реч о Андерсену, он ипак мора бити упадљив. И искрсава питање: шта је необичније, хука машина или глас Андерсенове бајке који успављује у колевци? Не будимо сентиментални; тиме кривотворимо стварност. Рецимо без било какве болећивости, с руком стиснутом у песницу, и строго: истинска мелодија нашега живота није тутњава. А Андерсен није сурогат живота човекове душе која је сатерана у бездушност, него истинско људско биће. Увек ћеш бежати из хуке и песма уз колевку ће те увек чекати раширених руку.

Lazar Rančić, Beograd, Srbija

РУСИЈА

72. Гогољ

Ако би неко сумњао у то да истинску сатиру може да напише само дубоко религиозан човек, нека чита Гогоља. Највећа напетост коју човек још може поднети у спису: дубока религиозност и лакрдија усмерена према споља. Тако је то било код Стерна, Франса и Аристофана. Ова напетост је збуњивала свакога — Гогољ је изгубио здрав разум. *Мртве душе* су смеша профетског карања на ивици здравог разума и распомамљено смешне комедије.

Marija Rudolf, Kotlje, Slovenija

73. Достојевски

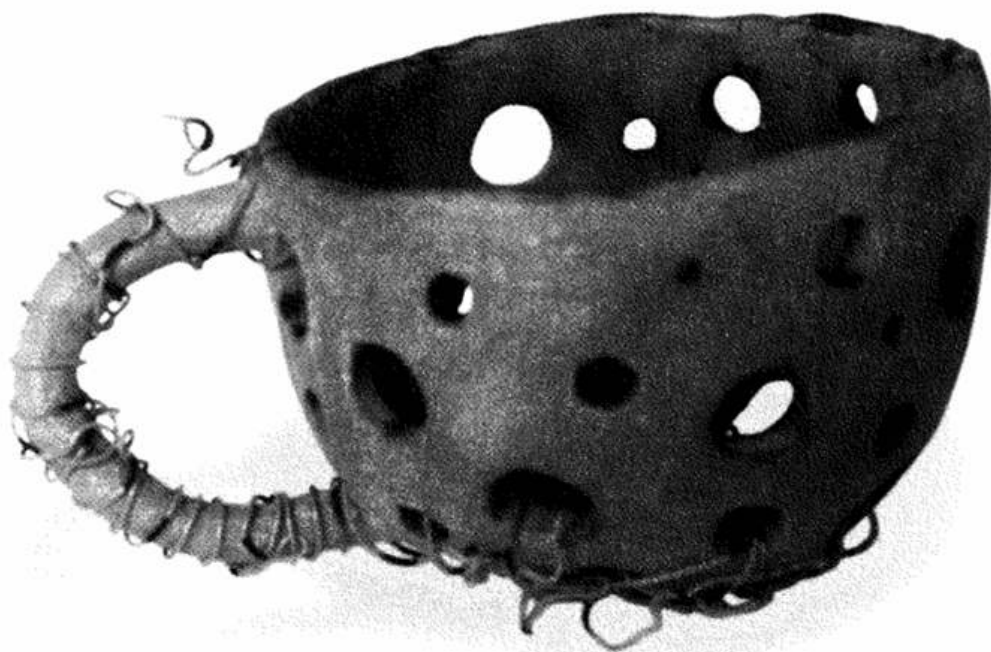
И све до данас остало је отворено питање да ли је Достојевски само открио демоне о којима пише, или их је пак сам дозвоао. Ако их је дозвоао, Достојевски је био највећи злочинац света; ако их је он открио, Достојевски је био највећи чаробњак света. Али је он рекао и чиме се могу зауставити демони: љубављу, одрицањем, стрпљењем, покорношћу, самопрегором. Достојевски је један од највећих алхемичара који су икад живели: показао је ђаволску суштину људског живота и показао је како човек може да победи ђавола. Више од тога не можемо пожелети ни од једног човека.

Свако његово дело је важно, али ако треба, може се изоставити *Младић* (нерадо). Остала: *Злочин и казна*, *Браћа Карамазови*, *Идиот*, *Бедни људи*, *Село Сѿејанчиково*, *Зли дуси*, *Двојник*, *Зайиси из подземља*.

74. Толстој

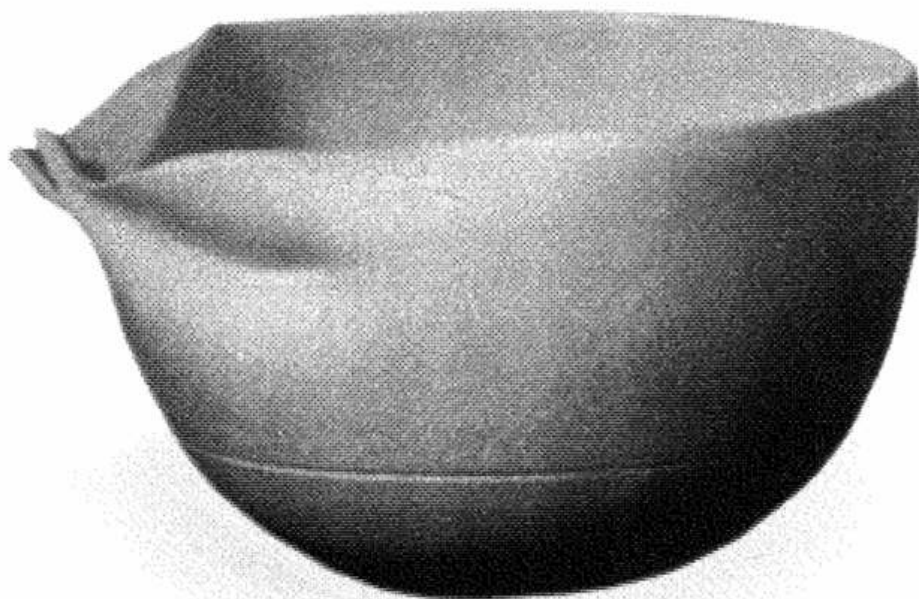
Толстојев проблем је следећи: Лав Толстој је у последњем раздобљу свога живота препоручио човечанству, готово потпуно запалом у кризу, јасно решење које би сасвим лако било оствариво. Насупрот томе, човечанство је с ужасним напрезањем остварило нешто сасвим друго, и тиме је учинило живот још критичнијим. Шта би било да је с пола таквог напора (глади, крвопролића, пустошења, епидемија) остварило оно што је рекао Толстој? Вероватно бисмо постигли мир — царство Божје. Шта из тога следи? То да је човечанство уместо лако остваривог мира одабрало веома тешко достигну пустошење, глад, крвопролиће, епидемије. Да ли је могуће да је један човек у праву а да греша цело човечанство? Читајте Толстоја и видећете.

Miona Savić, Beograd, Srbija

75. Мерешковски

Како је чудна ствар модерни роман! У њега може све да се стрпа, почев од вештачког изазивања најгрубљих нервних узбуђења па до јефтине еротике, моралних и неморалних учења, пропаганде, дилетантизма. Романи су писали Ролан, Франс, Џојс и — Мерешковски. Мерешковски је светац, пророк, апостол, ученик, вечити ученик чија се мисао никада ни за један једини тренутак није удаљила од Учитеља. Руско хришћанство, то распусно, страшно, анархично, опседнуто хришћанство, закључено је с њим, и досегло врхунац. Какво столеће! Од Гогоља до Мерешковског! А тек да их је свет саслушао.

НЕМАЧКА

76. Еда

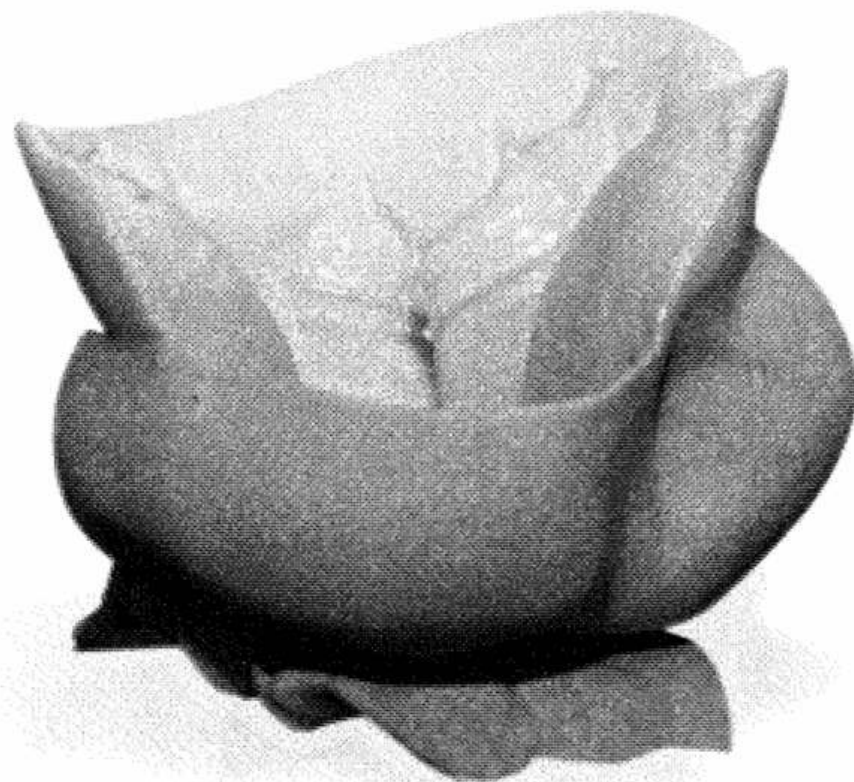
Еда дословно значи Прамајка. На два начина се може протумачити у древним германским песмама. Први смисао је да је свака песма, у крајњој линији и нужно песма о Мајци земљи, о Мајци животу, о оној великој Жени коју је Гете сагледао у другом делу *Фауст*а као моћну визију Мајке — њу представља вилендорфска Венера — Деметра; код нас се назива Велика Блажена Девица. Други је смисао да је Прамајка сама поезија, Песма је истинска мајка свих нас, Мајка-Логос, која је у Јудеји називана Ел Руах — то је Софија Филона и Бемеа. Између ова два смисла свако може слободно да бира, и видеће да су међу собом сагласна.

Christa Steinmetz, Kelkheim, Germany

77. Тил Ојленшпигел

Један фламански писац је покушао да од Тила Ојленшпигела начини моралисту и националног хероја, и тако га је лишио његовог правог карактера. Тил Ојленшпигел је заправо био дангуба и нитков, а бесмислена и луда судбина га је начинила великим: краљем скитница. Залуд га је било заодевати моралношћу и оправдавати га. Оправдао се он сам својим несташлуцима и смицалицама. Није он хтео да искупљује нације; хтео је да смаже дебелу гуску, да пије вина и да легне у дебелу хладовину.

Valentina Savić, Beograd, Srbija

78. Гете

Јохана Волфганга фон Гетеа, старог паганског мајстора, данас више не умемо да волимо. Знамо да би се извукао из наших патњи, хладно би посматрао спаљивање наших цркава и рушевине наших градова, ни сузу не би пролио над нашом помрлом браћом и не би се ужаснуо кад би угледао све новије и све језивије оружје. Ипак је понекад добро узети *Фауст*, који је за нас већ прошлост, Екермана, који је само његова садашњост, и песме, које су рафиновани тренуци. Рабле би плакао с нама, и Платон и Лаоце и Миларепа. Гете не би. То би било његово место? То дијамантно срце које чак ни апокалипса не би могла да огребе?

Masamitsu Shibata, Toki City Oroshi-cho, Japan

79. Хофман

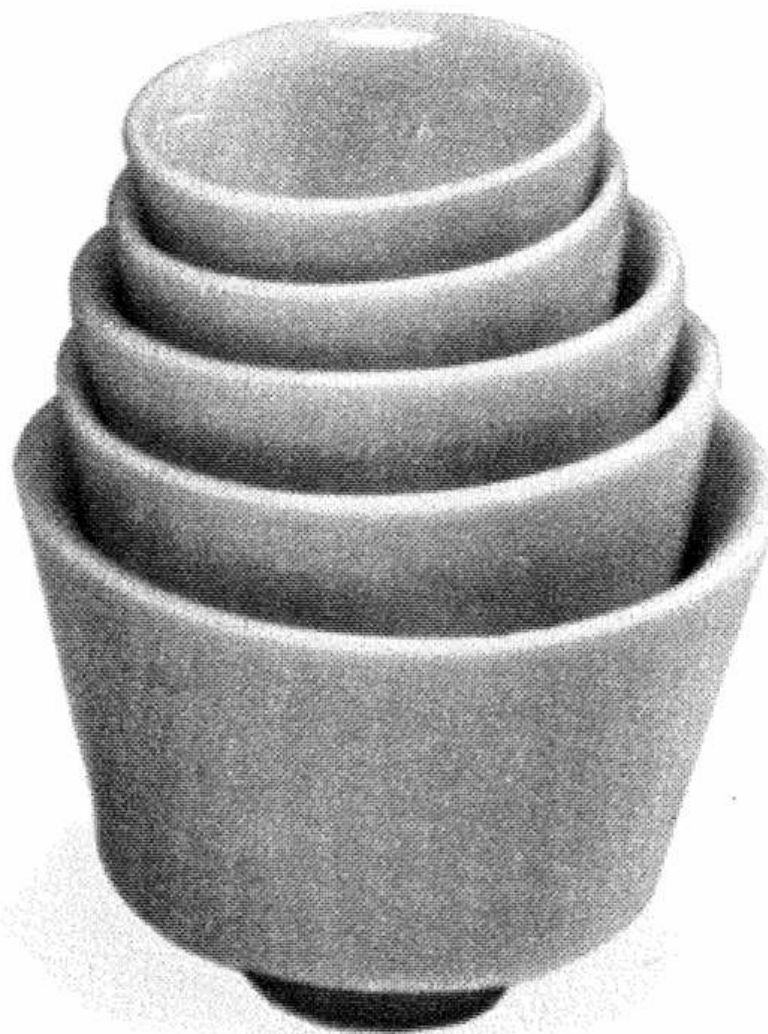
Ернст Теодор Амадеус Хофман је најприродније чудо света. Када га човек чита, пада из једне зачуђености у другу због оне вичности с којом се креће између највећих тајни, и како познаје највеће загонетке. Када га човек прочита, каже овако: та све је ово разумљиво само по себи. Бодлер га је назвао божанственим. Његова школа? Већ стотину година дугује му сваки иоле значајан писац, Достојевски исто као и Поуис, Маларме исто као и Ниче и Рилке.

Leposava Lepa Milošević Sibinović, Beograd, Srbija

80. Хелдерлин

Млади треба да читају *Хиџериона*; зрели људи Емпедокла; стари песме. Ко је добро прочитао *Хиџериона*, тога више ништа неће болети, и попут стреле ће се винути у висине; ко је прочитао Емпедокла, тај се неће ни због чега покајати и смирено ће се одрећи другоразредности; ко је прочитао и песме, доспеће у особено стање: чиста срца и с радошћу ће примати сваки тренутак лепоте живота, али у сваком трену бити спреман на одлазак, јер ће знати да га неће задесити никакав губитак, да смрт већ не може да прикрати човека.

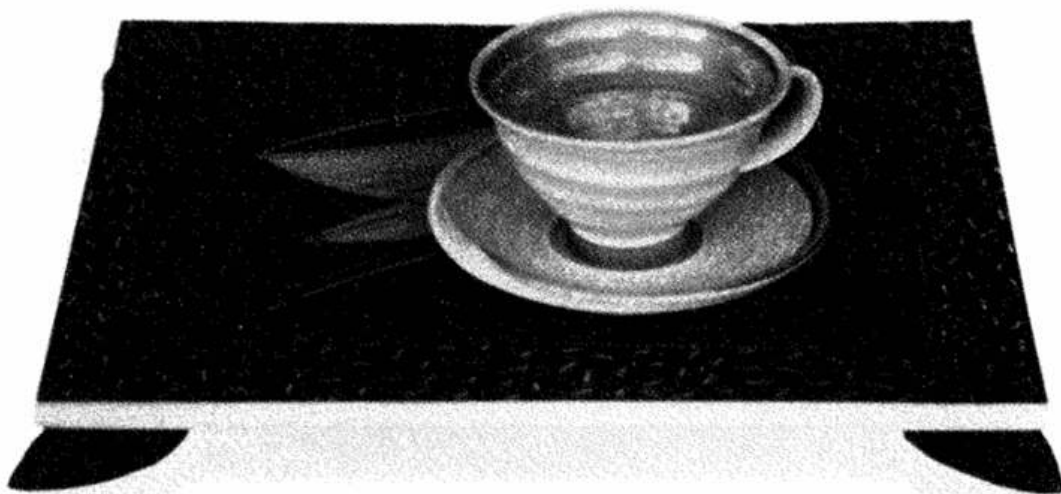

Setsuro Shibata, Gifu City, Japan

81. Ниче

За Први светски рат је речено да је Ничеов рат. Оно што је потом уследило, речено је, дело је оца Ничеа. И за Други светски рат је речено да је Ничеов рат. Тачно. Али није само то тачно. Свему што се од почетка столећа збива, отац је Ниче, јер овај свет је Ничеов свет. Постоји свет Дантеа, свет Дикенса, свет Џојса, свет Бемеа — то је због тога јер су највећи међу нама већ богови. Мислио је сваку нашу мисао, пропатио сваку нашу патњу, све што се збива унапред је видео. И шта је оно што је учио? Сасвим је једноставно, као што је велико учење увек једноставно: буди *више* него човек. То *шреба* да остваримо. Буди више него завидљив и похлепан, низак и приземан, лаком, варварин, убица, лопов, глупа хорда.

Које дело му је најважније? Свако. Али нарочито у делу *Der Wille zur Macht* (заоставштина), у Вирцбаховом издању. Вероватно ће проћи још стотину година док човечанство не схвати шта се налази у овој књизи.

82. Георге

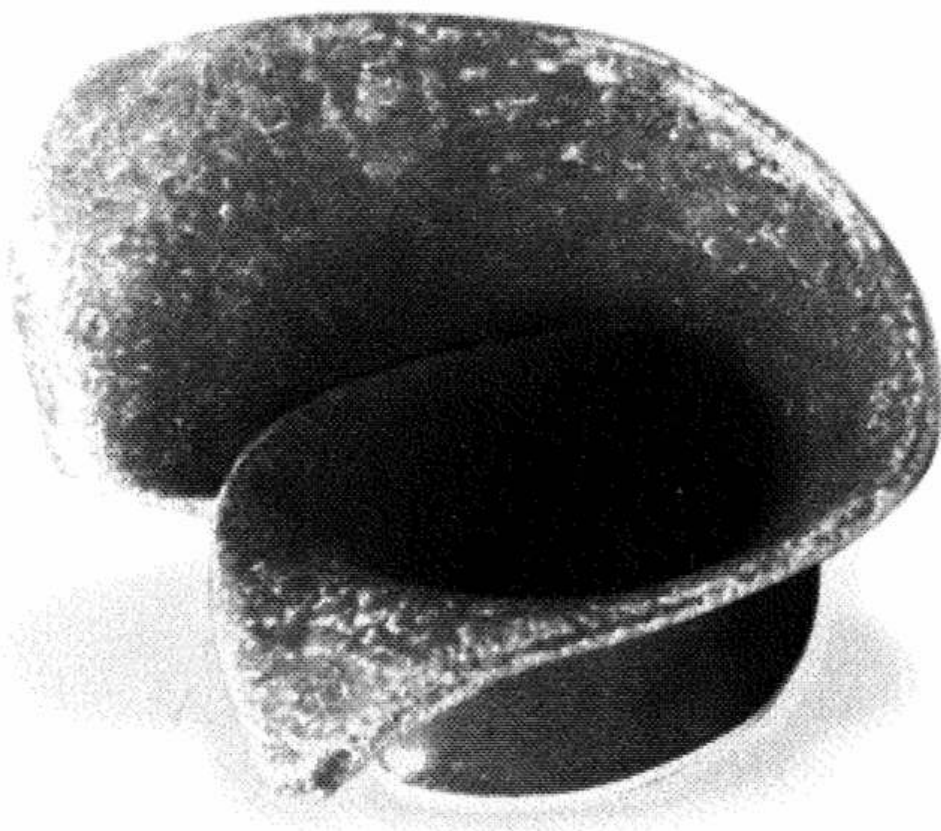
Поезија чије се речи могу уклесати у камен. Штефан Георге је био заправо краљ, владалац од оне врсте као што су велики египатски Менес и велики кинески Жути Господар, и неопростива је срамота модерног човека што га није препознао, што га није посадио на трон и што није пао ни-чице пред њим. Георге је ипак изрекао свој вели-ки законик. И ко се не придржава тих закона, тај кажњава себе самог: живи бедним и бесмисленим животом.

Miljanka Simšič, Ljubljana, Slovenija

83. Рилке

Још нам недостају речи којима бисмо окарактерисали поезију Рајнера Марије Рилкеа. Треба да mine још неколико генерација док нам језик не буде у стању за разговор о њему. Или, што је исто: треба се вратити у времена пре десет хиљада година како бисмо поново нашли речи које су њега достојне. За сада само оволико: цео напор великог људског живота био је створити стотину таквих стихова који звуче као труба арханђела која слави Господа. Кажу да је и сам Рилке био анђео, јер је видео кроз материју. Вероватно је тачно. Али анђели који живе међу нама никада не умеју да стигну до сопственог бића. Рилке јесте стигао до свог истинског бића. *Дивинске елеџије* су највеће лирско дело двадесетог столећа.

Rada Selaković, Beograd, Srbija

АМЕРИКА

84. Купер

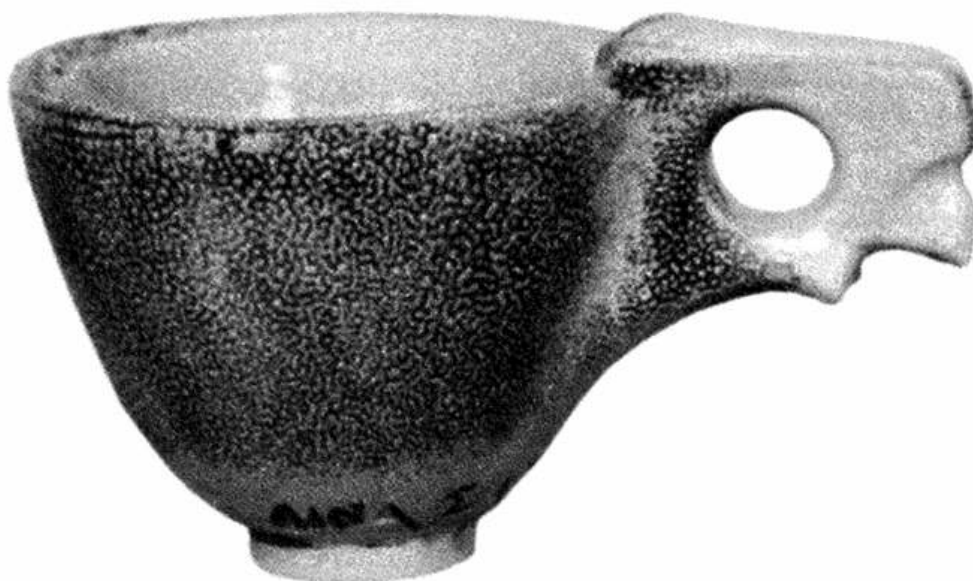
Књиге о *Кожној чарайи* по својој једноставности, озбиљности, природној величанствености и правичности могу се упоредити само с великим кинеским књигама, можда још с Хомером. Амерички народ, да је остао уз Куперов пуритански етос, могао је да оствари велику Спарту модерног света. *Кожна чарайа* је законик и еп и морал за велике пионирске генерације Америке. Оно што је данас још, тамо преко, истинито, у срозаном свету небодера — то је Куперова заоставштина.

Anthony E. Stellaccio, Crownsville MD, U.S.A.

85. Марк Твен

Мангуп светске књижевности. Његови рођаци: Вијон, Тил Ојленшпигел и Хамсун. Никога не вређа и увек му је на уснама оно што и у срцу. Због тога је он морао да напише најлепше књиге за децу: *Краљевић и њросјак*, *Том Сојер* и *Хаклбери Фин*.

Lina Kyriaki Stathi, Athens, Greece

86. Торо

Исправно је тумачио Русоа и сопствено срце: није се повратио природи, него једноставности и праизвору. Повукао се из друштва, сам је одабрао станиште у шуми, сам подигао кућу, сам је орао, сејао, сам правио своју обућу, музао краве и цепао дрва. Ова књига је таква као да је неко изградио колибу усред велеграда, осветљење му је лојаница и одећа животињске коже, а ујутру се моли. Ово је Тао: миран, свети живот на почетку почетака.

Vesna Svoboda, Beograd, Srbija

87. Емерсон

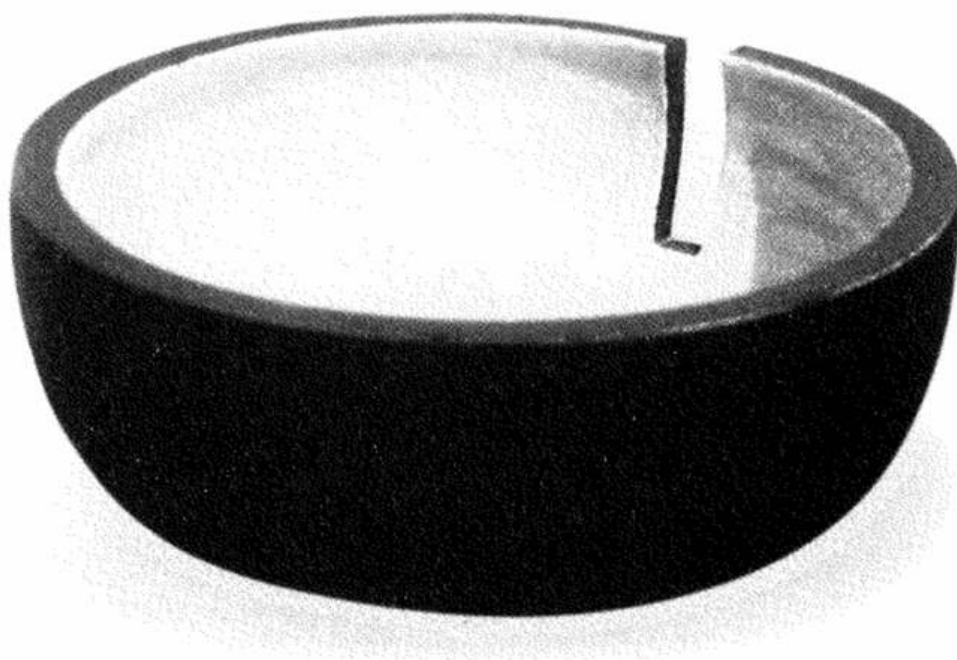
У целокупном Емерсоновом делу нема ни једног јединог лажног тона, ниједне претераности, ниједне неистинитости. Чисто злато. Чиста истина: књига истинског смисла и истинског срца.

Ana Stipsić, Beograd, Srbija

88. Витман

Чудо које нема своје претходнице, али је по последицама неизмерно. Овакво чудо је било на крају XIX столећа, када је књижевност постала готово сасвим нечудновата, односно када је сваки књижевни феномен постајао разумљив готово без остатка на основу претходнога; када је поезија била чиста историја, наставак тог истог нечега — такво је чудо онда био Волт Витман. Али Витман је и остао чудо. Понајвише је личио на оне Кинезе који су живели три хиљаде година пре њега, и за које он сам никада није чуо. Витман говори као да је он пронашао језик.

Nina Stanković, Beograd, Srbija

ЕНГЛЕСКА

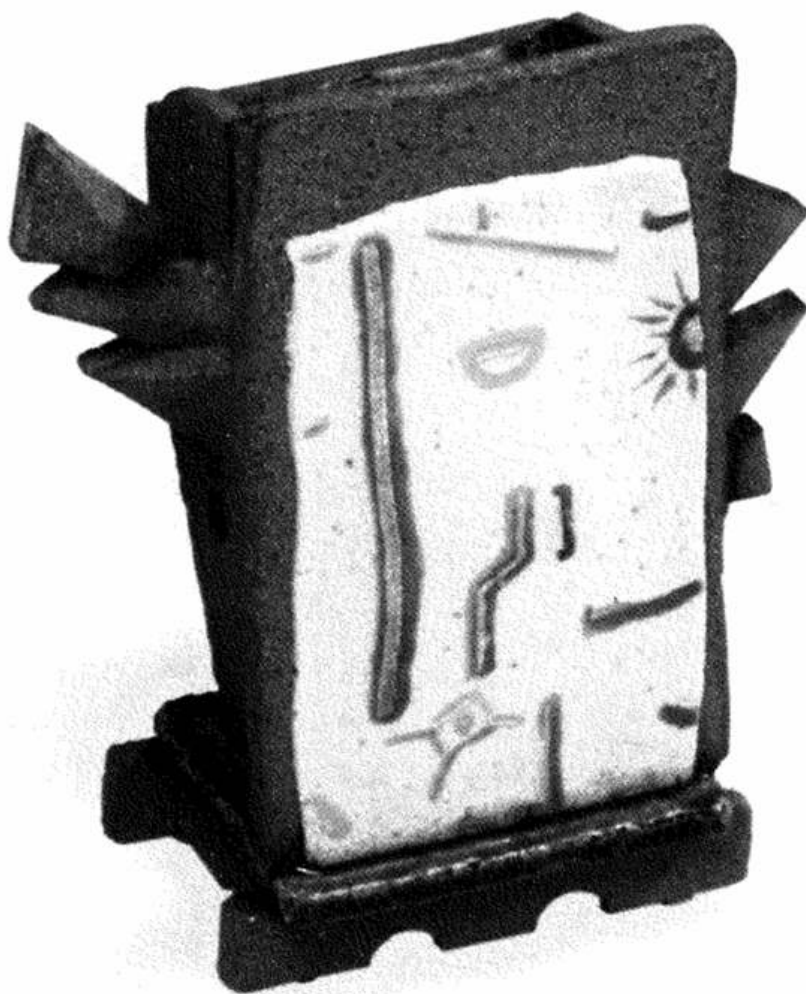
89. Мобиногион

Мобиногион није заправо збирка песама древних народа који су живели на енглеском острву, него историјски споменик моћне духовне баштине. Ова баштина се очитовала у *Канџерберијским причама* исто тако као и код Шекспира, Стерна, Китса. У дубинама душе великог реалистичког енглеског народа протеже се овде прави реалитет: свет бајки, вила, снова, чаролија, духова. Али још нешто. У сваком делићу *Мобиногиона* постоји нека враголаста и луцкаста игра. Ово је предак енглеског хумора, вилинске бајке и луде разигране комедије, ово је једна од највећих мистерија људске душе: хумор.

90. Шекспир

На почетку модерног доба Бајрон је рекао да је историја човечанства стигла на раскршће: треба се одлучити између Шекспира и сапуна. Човечанство је одабрало сапун. Дејство избора се од тада развија са све већим учинком и последицама. Шекспир је једино и потпуно отелотворење целовитог Европејца и тиме што *није* изабран он, истински Европејац је негиран. Модерна издаја. Он је симбол: „на океану страсти плута брод без крме“, као што је Џојс рекао за њега. Он је белац.

Niimi Takatoshi, Tajimi city, Japan

91. Дефо

Најпоетскији део *Робинсона Крусоа* је списак оних предмета које успева да спасе с хаварисаног брода. Овај списак је моћнији од смотре ратника у *Илијади*, или у *Енеиди*, или од обимног набрајања хероја у *Махабхарати*, где наступају јунаци рата. То је мирна, космичка смотра војске наших животних сапутника: со, чекић, ципеле, прибор за паљење ватре, чаша, прибор за јело, хлеб, пиринач. Ко исправно чита *Робинсона*, осетиће да је цело дело истоветно с Хомером.

Igor Štanglicki, Beograd, Srbija

92. Свифт

Најгорча књига светске књижевности, бескрајна патња праведне душе коју је до крајности извређала глупа, неспретна, подла, ниска људска врста, душа коју тако боли судбоносна нискоост човечанства да више не може ни да прашта, само да проклиње. Платон је још хтео да гради идеалну заједницу, Мерешковски и Толстој су веровали у скори настанак царства Божијег. Свифт отрежњује. Како? — пита: идеална заједница? Царство Божије? *С овим човечанством?*

Tomohiro Taguchi, Aichi, Japan

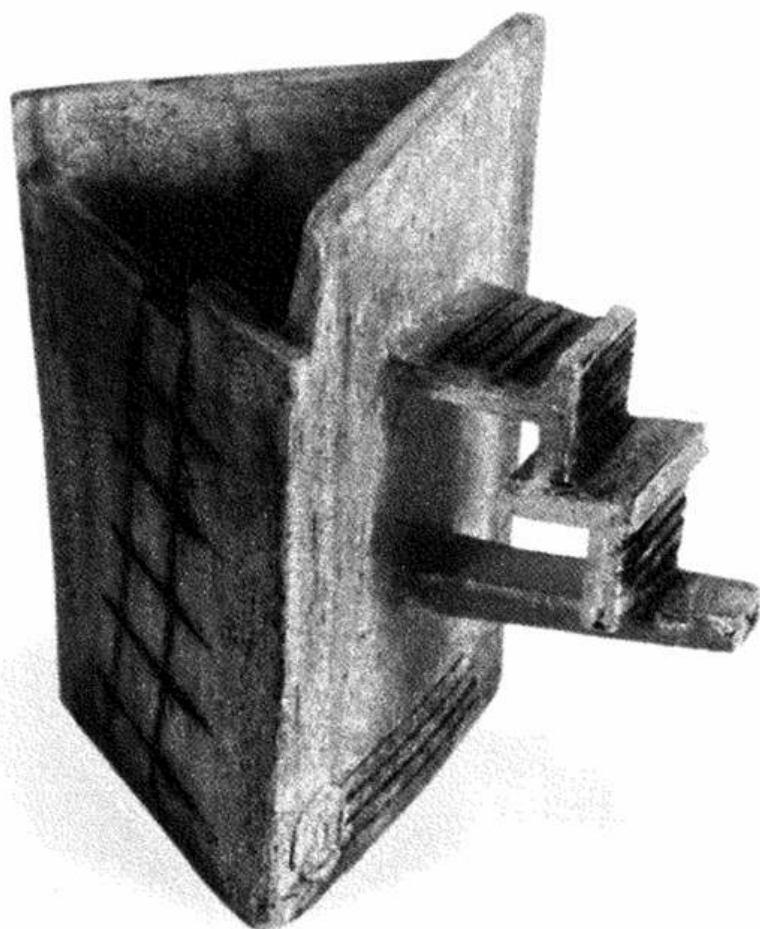
93. Стерн

Велика књига Лоренса Стерна, *Трисџрам Шенди*, кажу да је роман, али наравно да није роман, као што није ни биографија, није историја, није сатира, није лирика, није драма. Једном би се већ озбиљно требало позабавити тиме шта ли је то, не по књижевној врсти, него по суштини, што је написао Стерн, и шта је у том делу сродно с Раблеом, Сервантесом, Франсом и Џојсом. Можда ће се овде огласити заборављени велики анђео, Анђео Смеха, који је био тако непознат да су га заборавиле чак и древне књиге. И ако се овај анђео најјасније смеје у *Трисџраму Шендију*.

94. Вордсворт

С Вилијемом Вордсвортом започиње модерни човек: беспомоћан, са компликованом, сопственом многострукошћу, препуштен својим страшним супротностима, изгубљен у својим противречностима, модерни човек се бори за мрвице радости. Ни многосгруко богатство, ни супротности, ни беспомоћност, ни несавладиву жудњу за радошћу нико није описао овако скупа. Вордсворт је отац модерне поезије, али и отац модерног човека, који нас је оправдао у светској историји и који нам је створио место у свету. А његова поезија је као песма сирена: ко ју је чуо, жели је више од свога живота.

Svetlana Trucić, Zemun, Srbija

95. Китс

Нема у њему ништа људско, ништа материјално, никаква мрља, ништа лажно. Он је песник. Ни пре ни после њега ово име није припадало ником, сем њему. Истинска чаролија његове поезије је тајна. Не зна се шта је у њој привлачно, несавладиво, безмерно и безгранично. Откако можемо да читамо Китса, више се не можемо жалити толико што су изгубљене Орфејеве песме.

Tijana Šćekić, Kanjiža, Srbija

96. Шели

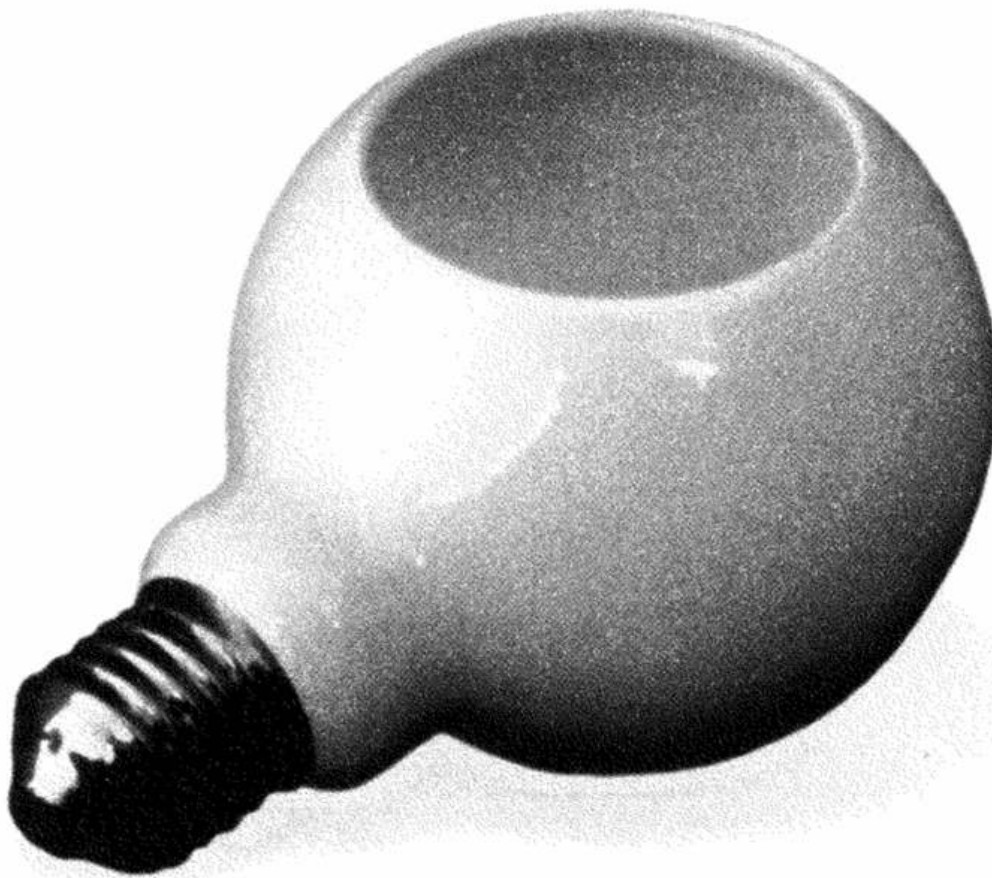
Савременици су за њега говорили да је луд, и готово злочинац. Најрадије би га стрпали у тамницу, али тако да се ипак пришуњају и прислушкују шта говори — као што човек из друге собе ослушкује глас црвендаћа или коса, затворене у крлетки. Нису могли да се одупру његовим ватреним и пламеним речима, страсним ритмовима. Човек увече понесе са собом у постељу спомене на ове песме, и с њима заспи. Лепо сања. Његов истински претходник био је свети Августин, његов истински потомак Ромен Ролан. Он је религиозни револуционар, једини прави револуционар.

Aleksandar Vac, Beograd, Srbija

97. Дикенс

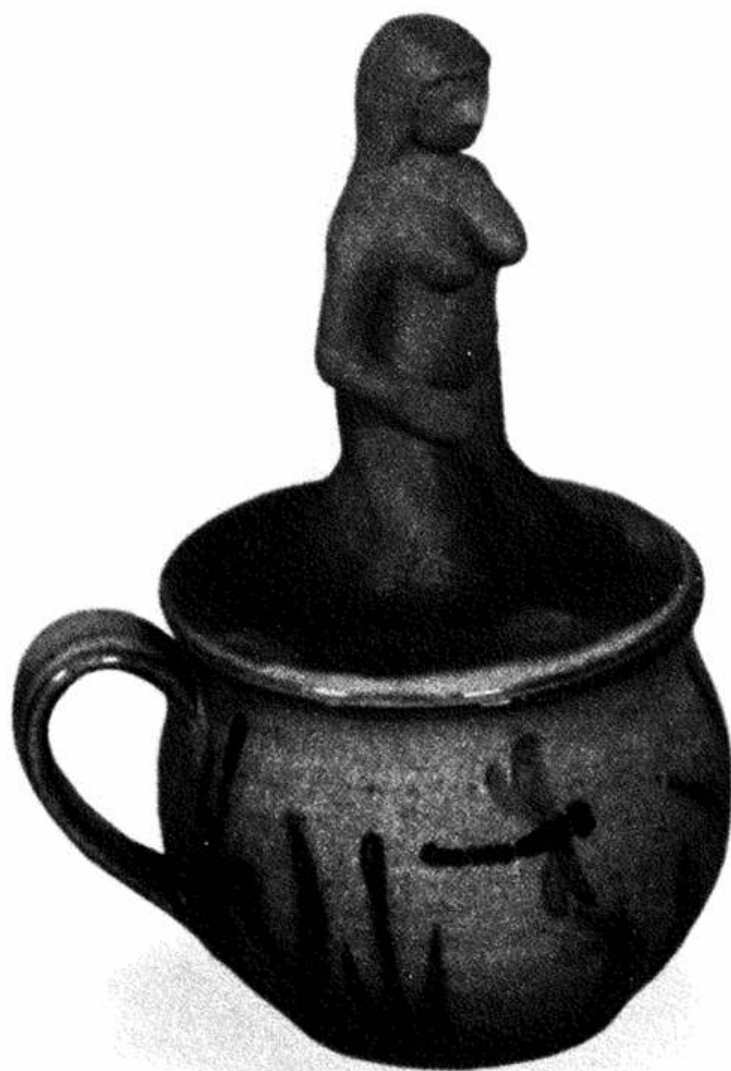
Једном је неко супротставио Софокла и Дикенса, али није рекао зашто то чини. Вероватно због тога што је Софокле био човек који ништа није опраштао животу, а Дикенс му је све опростио. А баш је имао шта да прашта. Ни он није живео другачије од нас, и он је патио у тами и њихао се на таласима. Дикенсовска атмосфера: измирење с најтежим. Поникне главом пред неподношљивим и смеши се. Смешак значи: не одустајем ни од чега.

Alberdo Vieira, Braga, Portugal

98. Свинберн

Свет у коме не би било Свинбернове поезије, био би као свет у коме нема цвећа и нема музике. Чегга год се такне, то се претвара у мирис, ритам, слатке снове, игру, мир и хармонију. Постоји poetry — обична поезија; и постоји super-poetry — натпоетска поезија. Чарлс Алцерна Свинберн је мајстор натпоетске поезије. Свеједно је шта човек чита од ње, јер је њен додир важан, ружопрсти чаробни додир посредством чије чарне магије свако одједном постаје леп.

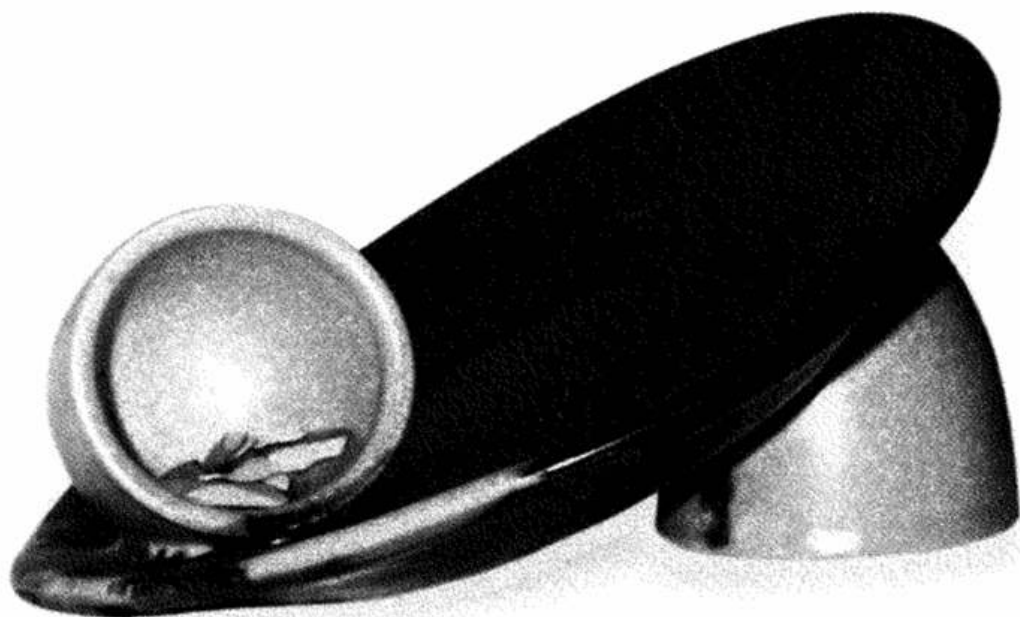

Bernd Ulrich Voss, Britz, Germany

99. Џојс

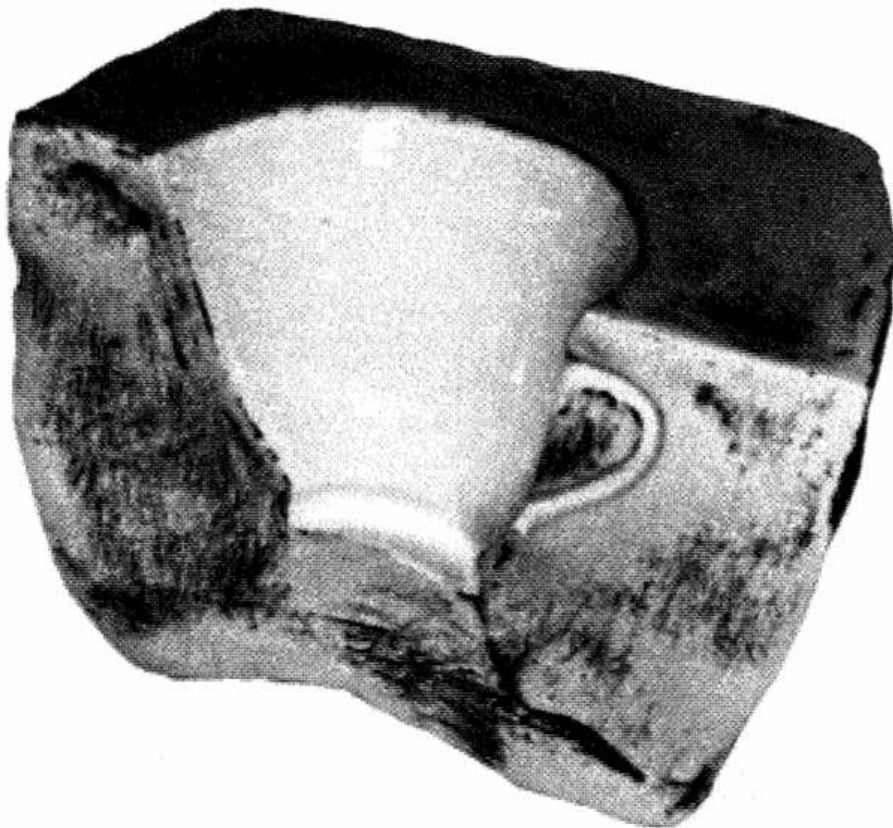
Џојс спасава библиотекара велике неприлике. Уместо да у свој избор уврсти педесет писаца двадесетог столећа тако да његова суштина изостане, може да изабере Џојса и тако сачува суштину столећа. Истина је да се *Улис* и *Финејан* међусобно тако разликују као да је ово последње дело написао деда, а оно претходно унук. Али се у Џојсу, као и у многим великим писцима, сусрећу три генерације. Он већ сада пише тако као што ће они највећи знати да пишу тек после стотину година.

Улис је данас већ лака лектира. Нема тешкоће у његовом разумевању. *Финејан* је, пак, као јак отров. Ако неко испије много, поблесавиће; ако узме десет капи, излечиће се и од самртне меланхолије. И то за трен ока. Џојс је иначе чудо, он је Демостен међу писцима. Демостен је муцао и трзао се па ипак је успео да постане највећи беседник Атине. И Џојс је био такав муцавац. Није знао да пише. Али је самодисциплином постао највећи стилиста столећа. Јер је немогуће да неко, пошавши од здраве основе, постане такав мајстор у писању.

100. Поуис

Већина писаца и песника заправо свира на соло инструменту, чак и тако изузетни уметници као што су Данте или Шекспир. Једва и знамо за дело од четири—пет гласова. У делу Џона Купера Поуиса свира велики оркестар: ова вртоглава симфонијска многогласност човека најпре обори, касније га освежи, на концу му постаје животно неопходна. Било да се чита један од његових великих романа *Wolf Solent*, или још већи *Glastonbury Romance*, од студија *Sensuality*, или *Art of Happiness* или *Pleasures*, разлеже се звучна и шумна бујица речи. Поуис је од мора научио како се пише. Из њега говори цео, потпун, свеукупан човек, све његове особености, таленти, делови тела, способности, грешке, грехови, сви његови духови, авети, преци, потомци, анђели, демони и ђаволи.

Tatjana Zakić, Beograd, Srbija

Додатак

1.

Хамваш посматра целокупни свет, цело човечанство. Иако је Европљанин, он обухвата све што је човечанство створило и оставило као вредност. Многе вредности су заборављене, потиснуте, маргинализоване или се сасвим погрешно тумаче. Треба се подухватити великог и значајног посла па поново открити вредности које би човечанству вратиле и достојанство и животну перспективу, можда и спас.

Када је дубоко заронио и открио запретене вредности, Хамваш је кристализовао своје идеје у студијама, есејима, па и романима. Али је желео и краћим путем да упути читаоца на изузетне и заборављене вредности, зато што је видео многе прекиде који су се збили током живота човечанства.

После студија о кризи света уследиће:

1. *Што књиџа*, издавачки пројекат, 1945,
2. *Анџолоџија хумана*, пет хиљада година мудрости, 1946,
3. *Велика ризница ђредака*, хрестоматија, од 1943. године па до краја живота.

Могло би се помислити да се сва три пројекта међусобно допуњују толико је у њима сличности; али то је само зато што су од исте руке, из исте главе.

Хрестоматија *Велика ризница предака* остала је недовршена, али то знају само добри познаваоци Хамвашевог опуса. Подухват као да је сасвим заокружен, иако би Хамваш, да је живео у сношљивијим животним околностима и да га смрт није педухитрила, допуњавао своје дело, чак можемо и тврдити каквим избором и којим студијама.

Дело је хронолошки устројено. Од најстаријих времена па до данас Хамваш бира текстове (Индија, Кина, Тибет, Јапан, Египат, Грчка, ислам, грчка баштина, Средња Америка, Европа) које бисмо ми прилично лако могли да прођемо, али тек када уз те текстове приложи своје дубоке студије, видимо колико смо били остали у магли. Хамваш се јавља као Учитељ и Водитељ, без његових студија не бисмо истински разумели старе текстове.

Анџолоџија хумана представља избор мисли од древног Египта до наших дана. Подстицајне мудрости, заборављене вредности: довољно је дневно прочитати само две-три и о њима медитирати, јер је увек реч о суштини, о заборављеном путу човечанства које је већ раније открило, па после заборавило своју животну мудрост. Изненађења напретек, Хамваш открива значајне мислиоце, али и међу онима које знамо бира затурене вредности. Ни највећи ум не може добити више од пола странице!

2.

Најобухватнији је пројекат *Сџо књиџа*: Хамваш из целокупног људског дела, забележеног или написаног, бира оне књиге које би морале да буду темељ и данашњег интензивног живота. Опет од Индије до Европе, само сада комплетна

дела, било да су сачувана без ознаке аутора, било да су ствараоци знани. Од најстаријих времена па до половине 20. века. Избор је ограничен на сто књига, а у том броју морају се наћи најзначајнија дела. Тежак и одговоран посао. И пре Хамваша је било покушаја да се сачини такав списак, али је Хамваш, велики зналац светске баштине, направио избор који покрива огромно време живота и стваралаштва човечанства, као и укупан простор наше Земље.

И сам Хамваш није сасвим убеђен да ли ће његов избор бити прихватљив за све, али мисли да већина предложених књига ипак једнодушно задовољава и најстоже критеријуме народа и култура. Реч је само о преведеним делима са других језика и из других култура. Нација која би остварила овакав издавачки пројекат, могла би мирне душе рећи да су јој доступна најбоља дела целог света.

3.

У Дневнику из 1948. године када интензивно припрема ове пројекте, Хамваш бележи: „Учио сам ботанику, али нисам постао ботаничар: познајем растиње, па тако уживам без зависти, пристрасности, али свесно – учио сам зоологију, минералологију – учио сам музику, сликарство – познајем их, али нисам музичар ни сликар, па зато без пристарсности могу да им се дивим – сада још треба да се одвикнем од писања како бих без пристрасности, без интереса могао да уживам и у поезији“. Хамвашу је идеал онај читалац који ће узети у руке најбоља дела светске књижевности, зато му он и предлаже пројекат од сто књига.

Ако погледамо шта смо ми до сада остварили, није тешко закључити да смо трећину књига с

овога списка превели и објавили; друга трећина је делимично преведена, али би тај посао данас требало урадити боље и допунити га; трећа трећина нас тек чека. Било би славно подухватити се објављивања сто преведених књига из целог света, с разних језика и из разнородних култура

4.

Када бисмо се подухватили овога пројекта, требало би се упитати: шта Хамваш није могао да зна средином 20. века, када је његов избор окончан, и шта би, евентуално, могло да се придне овом великом пројекту. Најлакше је завирити у 20. век и поједине нациопналне књижевности. Пада у очи, на пример, како Хамваш на свој списак није уврстио Антона Чехова, као што нема ни аутора који још у његово доба нису били довољно познати нити превођени: Франц Кафка, Албер Ками, потом Борхес, Маркес... све до овога тренутка. Водећи рачуна о високим критеријумима Б. Хамваша, могло би се опрезно понешто и додати, али се мора бити веома обазрив и даље строг.

Уз сваку књигу Хамваш пише мини-есеј којим препоручује дело, свега неколико реченица: довољан подстицај да се пожели читање књиге. Ко би се данас усудио да напише такве есеје о књигама које препоручује да се допуни списак?

5.

Реч човекова током миленијума, најпре усмена, потом забележена – попримала је значај духовне вертикале, претварала се у заокружен мит, у сакрално дело, касније пак, када су изузетни ствараоци ступили на сцену – преостала су нам (ако су сачувана) сведочанства и уметничка (књижевна)

дела. И у књижевности, као и у другим уметничким делима, сакралност је узмицала а у први план је долазила уметничка вредност. Књижевност, као и уметност, нема своју практичну, употребну вредност, али је ненадокнадива њена духовна вредност у свим временима. Уметност је игра, стваралачка игра духа, која оживљава творачку суштину човека, било да је он стваралац, било читалац, слушаалац или посматрач.

Уз реч, као најдревније својство човека, јавила се још једна древна делатност: обликовање глине. Понајвећма су стваране сакралне и практичне посуде различитих облика и намена; по њиховим крхотинама, као јединим доказима, откривамо изгубљене цивилизације. И керамика је уметност која је доживела и свој индустријски процват, али је задржала и стваралачке, духовне вредности. Облици, облици, технике, технике. Ни керамика данас више не мора да има практичну, употребну вредност; на тај начин може да се нагласи сама стваралачка, уметничка вредност.

Спој у овој Хамвашевој књизи (*Што књија*) покушава да доведе у додир ове две древне делатности: књига као остварење човековог стваралачког духа и керамичка шоља нашег времена као игра духа. Обе већ непрактичне, неупотребљиве. Да ли се сакралност тако враћа?

Хамваш није писао само о књигама, него и о другим делатностима људског стваралачког духа. Упечатљиво и о древној делатности мешања глине и стварања отисака човекових руку, отисака који трају и данас.

Београд, август 2010.

Сава Бабић

Белешка

Дело *Сшо књиџа* објављено је најпре 1945, а поново 1990. године. Превод је рађен 1991. године према овом другом издању, октобра 1991, у „Кући стваралаца”, одмаралишту Савеза писаца Мађарске у Сиглигету, на Балатону.

Превод је објављен најпре у часопису *Писмо*, Земун, 1994 (бр. 36-7), одакле га је преузео лист *Борба* и објавио у осам наставака (5. мај — 23. јун 1994). У облику књиге је објављен у збирци *Бриџа о живојш*, Геопоетика, Београд, 1994. године.

Превод је поново сравњен с оригиналом и може се сматрати коначним.

Садржај

ИНДИЈА

1. Химне Ригведа	7
2. Упанишаде	8
3. Санкхја-карика.....	9
4. Патанџали: Јога-сутра	10
5. Махабхарата	11
6. Мануов законик	12
7. Будини разговори.....	13
8. Шанкара: Коментари Веданте	14

ЕГИПАТ

9. Перт ем херу	15
10. Хермес Трисмегистос.....	16

КИНА

11. Ши-ђинг.....	17
12. Лаоце.....	18
13. Кунгце (Конфучије).....	19
14. Чуангце.....	20
15. Литај По.....	21

ТИБЕТ

16. Наропа	22
17. Миларепа.....	23
18. Тибетанска књига мртвих (Bardo Tödol) ..	24
19. Тибетанске мистерије	25

ЈУДЕЈА

20. Енох.....	26
21. Стари завет.....	27
22. Зохар	28

ПЕРСИЈА

23. Артак Вираз	29
-----------------------	----

АРАБИЈА

24. Хиљаду и једна ноћ..... 30

МЕКСИКО

25. Шахагун31

ПЕРУ

26. Перуански митови32

АФРИКА

27. Црначке бајке.....33

СЕВЕР

28. Калевала 34

ГРЧКА

29. Хомер.....35

30. Сафо..... 36

31. Анакреонт37

32. Пиндар..... 38

33. Хераклит39

34. Платон 40

35. Есхил.....41

36. Софокле..... 42

37. Еурипид43

38. Аристофан 44

39. Тукидид.....45

40. Плутарх..... 46

РИМ

41. Хорације47

42. Вергилије 48

43. Тацит.....49

44. Сенека..... 50

ХРИШЋАНСКА БАШТИНА

45. Нови завет51

46. Свети Августин52

47. Мајстор Екхарт.....53

48. Тома Кемпијски	54
49. Паскал	55
50. Јакоб Беме.....	56
51. Емануел Сведенборг	57
52. Клод Сен-Мартен	58
53. Франц Бадер	59
ИТАЛИЈА	
54. Данте.....	60
55. Бокачо	61
56. Леопарди	62
ШПАНИЈА	
57. Сервантес	63
ФРАНЦУСКА	
58. Рабле	64
59. Вијон	65
60. Монтењ	66
61. Молијер	67
62. Ла Бријер	68
63. Шеније	69
64. Бодлер	70
65. Русо	71
66. Франс	72
67. Маларме	73
68. Ролан	74
СКАНДИНАВИЈА	
69. Ибзен.....	75
70. Стриндберг.....	76
71. Андерсен	77
РУСИЈА	
72. Гогољ.....	78
73. Достојевски.....	79
74. Толстој	80
75. Мерешковски.....	81

НЕМАЧКА

76. Еда.....	82
77. Тил Ојленшпигел.....	83
78. Гете.....	84
79. Хофман.....	85
80. Хелдерлин.....	86
81. Ниче.....	87
82. Георге.....	88
83. Рилке.....	89

АМЕРИКА

84. Купер.....	90
85. Марк Твен.....	91
86. Торо.....	92
87. Емерсон.....	93
88. Витман.....	94

ЕНГЛЕСКА

89. Мобиногион.....	95
90. Шекспир.....	96
91. Дефо.....	97
92. Свифт.....	98
93. Стерн.....	99
94. Вордсворт.....	100
95. Китс.....	101
96. Шели.....	102
97. Дикенс.....	103
98. Свинбери.....	104
99. Џојс.....	105
100. Поуис.....	106

Додатак.....	107
--------------	-----

Појовор: ВЕРТИКАЛА ЉУДСКОГ ДУХА.....	109
--------------------------------------	-----

Белешка.....	115
--------------	-----

Списак илустрација

Radenko Adnađ, Beograd, Srbija	7
Ivan Albreht, Carbondale, USA.....	8
Nadežda Aksentijević, Zemun, Srbija.....	9
James Kwame Amoah, Akra, Ghana.....	10
Vesna Antonić, Beograd, Srbija.....	11
Boris Bogdanović, Beograd, Srbija.....	12
Ivana Batalo, Beograd, Srbija.....	13
Ana Cajnko, Ljubljana, Slovenija	14
Sonja Bikić, Banja Luka, BIH-Republika Srpska.....	15
Đurđinka Bogdanović, Beograd, Srbija	16
Dušica Brguljan, Beograd, Srbija	17
Branka Besarović, Beograd, Srbija.....	18
Agneš Budžarov, Sr. Kamenica, Srbija.....	19
Jan Drzewiecki, Slaskie, Poljska	20
Divna Dmitrović, Beograd, Srbija.....	21
Catherine Saby Capri, Paris, France.....	22
Eva Nina Cajnko, Ljubljana, Slovenija.....	23
Vojislava Čitaković, Beograd, Srbija	24
Jelena Davičo, Zemun, Srbija	25
Mirjana Đorić, Beograd, Srbija	26
Danijela Golubović, Beograd, Srbija	27
Nevena Gojković, Beograd, Srbija.....	28
Elžbieta Grosseova, Horomerice, Češka	29
Jasna Dulić Grujić, Beograd, Srbija	30
Keiko Harada, Leeds, England	31
Tijana Dujović Liščević, Beograd, Srbija	32
Takeshi Ikura, Toki city, Japan	33
Ana Jakić, Beograd, Srbija.....	34
Elisa Helland Hansen, Nesttun, Norway.....	35
Marica Đorđević, Beograd, Srbija	36
Ljubica Jocić, Beograd, Srbija.....	37
Dragana Jovanović, Beograd, Srbija	38
Aleksandra Kalinić, Beograd, Srbija.....	39

Tomoko Kawakami, Tajimi city, Japan	40
Gordana Kitak, Beograd, Srbija	41
C. K. Korver Kiko, Netherland.....	42
Demitrij Mitja Klančar, Ljubljana, Slovenija	43
Nataša Kokol, Novo Mesto, Slovenija	44
Aleksandar Kucina, Beograd, Srbija	45
Logos Concept, Switzerland	46
Rebecca Maeder, Switzerland	47
Nenad Maksimović, Beograd, Srbija.....	48
Nina Manić, Beograd, Srbija	49
Sanja Sremac Marković, Beograd, Srbija.....	50
Ida Marinković, Beograd, Srbija	51
Igor Mićević, Beograd, Srbija.....	52
Sophie Meylan, Vaud, Switzerland	53
Jelena Miletić, Pančevo, Srbija.....	54
Olga Milić, Velika Moštanica, Srbija.....	55
Marija Milin, Beograd, Srbija.....	56
Igor Milićević, Beograd, Srbija.....	57
Cecile Molina, Gvayanabo, Puerto Rico	58
Željka Momirov, Beograd, Srbija.....	59
Harumi Nakashima, Takeori, Japan	60
Anne Mortier, Ghent, Belgium.....	61
Milan Ninković, Beograd, Srbija.....	62
Nemanja Nikolić, Beograd, Srbija	63
Doru Nuta, Beograd-Rakovica, Srbija	64
Melita Biber Nuta, Beograd-Rakovica, Srbija	65
Elizabeta Perić, Beograd, Srbija.....	66
Vesna Petrović, Beograd, Srbija	67
Jasmina Pejčić, Beograd, Srbija	68
Tamara Petrić, Beograd, Srbija	69
Danijela Pivašević, Pančevo, Srbija	70
Ivana Petan, Ljubljana, Slovenija.....	71
Jens Balkert, Areuse, Švajcarska	72
Ivana Rackov, Beograd, Srbija.....	73
Marja Prelovšek, Ljubljana, Slovenija	74
Snežana Radivojević, Beograd, Srbija	75
Slobodan Roksandić, Beograd, Srbija	76

Lazar Rančić, Beograd, Srbija	77
Marija Rudolf, Kotlje, Slovenija	78
Biljana Lana Rakanović, Beograd, Srbija	79
Miona Savić, Beograd, Srbija	80
Igor Sabadoš, Beograd, Srbija	81
Christa Steinmetz, Kelkheim, Germany	82
Valentina Savić, Beograd, Srbija	83
Masamitsu Shibata, Tokai City Oroshi-cho, Japan	84
Leposava Lepa Milošević Sibinović, Beograd, Srbija	85
Setsuro Shibata, Gifu City, Japan	86
Branislav Spasojević, Beograd, Srbija	87
Miljanka Simšić, Ljubljana, Slovenija	88
Rada Selaković, Beograd, Srbija	89
Anthony E. Stellaccio, Crownsville MD, U.S.A.	90
Lina Kyriaki Stathi, Athens, Greece	91
Vesna Svoboda, Beograd, Srbija	92
Ana Stipsić, Beograd, Srbija	93
Nina Stanković, Beograd, Srbija	94
Ana Šijačić, Beograd, Srbija	95
Niimi Takatoshi, Tajimi city, Japan	96
Igor Štanglicki, Beograd, Srbija	97
Tomohiro Taguchi, Aichi, Japan	98
Momčiko – Momo Trajković, Beograd, Srbija ...	99
Svetlana Trucić, Zemun, Srbija	100
Tijana Šćekić, Kanjiža, Srbija	101
Aleksandar Vac, Beograd, Srbija	102
Alberdo Vieira, Braga, Portugal	103
Bernd Ulrich Voss, Britz, Germany	104
Lidija Tomašević, Beograd, Srbija	105
Tatjana Zakić, Beograd, Srbija	106

Ilustracije preuzete iz kataloga
 „Međunarodni trijenale keramike šolja 2003.”

Бела Хамваш
СТО КЊИГА

Издавач
Тардис
Београд, Мис Ирбијева 61/5
www.tardis.rs
office@tardis.rs

За издавача
Споменка Пулулу

Уредник
Сава Бабић
savababic@gmail.com
www.savababic.net
(011) 2431-407
(064) 22-99-823

На предњој корици: *Дрво*, цртеж Анте Мариновић

Портрет Беле Хамваша: цртеж Цветко Лаиновић

Технички уредник
Слободан Бабић

Припрема за штампу
BLUR Studio

Штампа: Футура, Петроварадин

Тираж: 1.000

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна Библиотека Србије, Београд

821.511.141–36

ХАМВАШ, Бела, 1897–1968

Сто књига / Бела Хамваш ; превод с мађарског
и поговор Сава Бабић. – Београд : Тардис, 2011
(Петроварадин : Футура). – 122 стр. : илустр. ; 20
см. – (Слова / [Тардис]) (Дела Беле Хамваша : у
преводу Саве Бабића ; 20)

Превод дела: Száz könyv / Hamvas Béla. – Тираж
1.000. – Вертикала људског духа: стр. 109–113.

ISBN 978–86–6099–032–9

COBISS.SR–ID 181568268

1. МОДЕРНА КЊИЖЕВНОСТ, Есеји и прикази 1, 1919-29.
2. БЕСОВИ, роман, 1928-29.
3. ТЕШКО ЈЕ САТИРУ НЕ ПИСАТИ, сатире, 1929-31.
4. АПОКАЛИПТИЧНА ФИЛОЗОФИЈА ИСТОРИЈЕ, Еип 2, 1930-33.
5. КЊИГА ЛОВОРОВА, есеји, 1932-45 (Сомбатхеј, 1993)
6. ОНО ШТО ПОТОМ СЛЕДИ, Еип 3, 1934.
7. ЧОВЕК БЕЗ УМЕТНОСТИ, Еип 4, 1935.
8. АНАТОМИЈА ЈАВНОГ МЊЕЊА, Еип 5, 1936.
9. МАЂАРСКИ ХИПЕРИОН, писма, 1936. (Сентандреја, 1999)
10. КРИЗА СВЕТА, студије, 1936-37 (Будимпешта, 1983) .
11. ШЕСТОВАЛ, студија, 1937 (Сомбатхеј, 1993)
12. ЛЕПОТА, Еип 6, 1937-38.
13. ЗАЧЕЛА, есеји, 1938-42 (Сентандреја, 1994)
14. ДУХ И ВЛАСТ, Еип 7, 1939-40.
15. А. Пал: УВОД У МОДЕРНУ КАРАКТЕРОЛОГИЈУ, Дебрецен, 1941.
16. ИЗВАН ДРУШТВА, Еип 8, 1941-42.
17. НЕВИДЉИВО ЗБИВАЊЕ, есеји (Будимпешта, 1943, 1988)
18. SCIENTIA SACRA I, 1943-44 (Будимпешта, 1988, 1995)
19. ВЕЛИЧИНА РАТА И МАЛЕНКОСТ ЧОВЕКА, Еип 9, 1943-1944
20. СТО КЊИГА, мини-есеји, (Будимпешта, 1945, 1990)
21. ФИЛОЗОФИЈА ВИНА, 1945 (Сомбатхеј, 1988)
22. ОДА XX ВЕКУ, есеји, 1945 (Сентандреја, 1996)
23. ВЕЛИКА РИЗНИЦА ПРЕДАКА, есеји, 1943- , (Сентандреја, 2003-4)
24. НА ПАРИПУ ЈАКОЖЕ ДИМ, Еип 10, 1945-48.
25. МАЈА, студија, 1946 (Сентандреја, 1994)
26. АНТОЛОГИЈА ХУМАНА, (Будимпешта, 1946, 1990)
27. ПУТ ПРЕДАКА И ПУТ БОГОВА, есеји, 1946 (Сентандреја, 1999)
28. ТАЈНИ ЗАПИСНИК, есеји, 1947-48 (Будимпешта, 1987)
29. СВЕТ СЛИКЕ – СЛИКА СВЕТА, (Будимпешта, 1947, 1989)
30. ПЕТ ГЕНИЈА, студија, 1948 (Берн, 1985, Будимпешта, 1988)
31. ТАБУЛА СМАРАГДИНА, 1948 (Сомбатхеј, 1994)
32. ТЕОРИЈА РОМАНА, студија, 1948 (Будимпешта, 1985)
33. UNICORNIS, 1948 (Будимпешта, 1987)
34. КАРНЕВАЛ I-7, роман, 1948-51 (Будимпешта, 1985)
35. SILENTIUM, есеји, 1949 (Будимпешта, 1987)
36. МАГИЈА СУТРЕ, 1950 (Сомбатхеј, 1994)
37. САРЕПТА, есеји, 1951-55 (Сентандреја, 1998)
38. НИЈЕ ЗЛАТО СВЕ ШТО БАКРИ, драма, 1956-57
39. НОВО ЛЕТО, роман, 1957- (Сомбатхеј, 1991)
40. ПАТАМ I, есеји, 1959-63 (Сомбатхеј, 1992)
41. SCIENTIA SACRA II, 1960-63 (Будимпешта, 1996)
42. У ОДРЕЂЕНОМ ПОГЛЕДУ, роман 1960-61 (Сомбатхеј, 1991)
43. НАИМЕ, роман, 1966-67 (Сомбатхеј, 1991)
44. ЛАЗАР МЕЂУ НАМА, Еип 11. 1964.
45. ПАТАМ II-III, есеји, 1964-66 (Сомбатхеј, 1993)
46. ПИСМА, 1930-1968.
47. ДНЕВНИК, 1943-1968.

Задатак је да се спасе стотину књига. Свеједно је да ли из опседнутог града, или из опседнутог света. Таквих стотину књига с којима би се, ако би нестале све остале књиге, углавном могла успоставити књижевна линија човечанства. Овом приликом није реч о томе да неко сачини каталог лектуре за путовање, или да се из разбистриге понесе на „пусто острво“ сто својих омиљених писаца, него о томе да се приберу таква дела која је већ одавно требало да буду преведена на све језике. Бар једна од ових стотину књига би увек требало да се налази на ноћном ормарићу, како би човек, ако не више, оно бар једну једину реч прочитао пре спавања и од истинског садржаја људског бића бар нешто понео са собом, као светлост, у ноћну таму.

Под стотину књига не треба подразумевати сто свезака. Ова ситуација би изазвала многе необичности: код Гетеа би требало изоставити Екермана, или песме, код Достојевског и Толстоја све сем једног дела, код двотомног Платона један том. Стотину књига значи сто животних дела, сто опуса, главнину онога што чини сто ауторских дела. Тамо где је реч о само једној јединој књизи, као код Раблеа или Дантеа, нема погађања. Модерни аутори су пак вишетомни; код њих су наслови књига предмет расправе, број књига је отворено питање.

Индивидуални укус ће изменити десет књига у овом каталогу, можда двадесет, евентуално тридесет. Одступања се могу нападати и бранити. За педесет дела сви ћемо се безусловно сагласити; евентуално за шездесет, у најповољнијем случају за осамдесет. Судаћи према вероватноћи — за најважнијих осамдесет.

Бела Хамваш

ISBN 978-86-6099-032-9

9 788660 990329 >